ДАНУТА БІЧЭЛЬ-ЗАГНЕТАВА

БРАТКІ

ДАНУТА
БІЧЭЛЬ-ЗАГНЕТАВА

ДАНУТА
БІЧЭЛЬ-ЗАГНЕТАВА

БРАТКІ

ВЕРШЫ
І ПАЭМЫ

МІНСК
«МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»
1979

ББК 84 Бел 7
Б 67

Мастак М. М. КУПАВА

Б $\frac{70403-115}{М 302(05)-79}$ 99—79

ПРЫПЕК

1957—1964

РОДНАЕ СЛОВА

Пад казачным дубам
над Нёманам сінім
хлапец прызнаваўся ў каханні
дзяўчыне.

І рэхам той шэпт
адгукаўся між гаю:
...Кахаю, кахаю...

Я чула пяшчотнае,
шчырасці поўнае,
маё, беларускае, роднае, кроўнае,
такое раптоўнае,
такое чароўнае.

Такое ласкавае, цёплае, чыстае,
як сонца, агністае,
як Нёман, празрыстае,
як казка, быліна, як песня,
жаданае,
дагэтуль зусім у жыцці не спазнанае,
вясновае слова ад шчырага сэрца.

Яно празвінела над хвалямі ў рэчцы.
Вятрыска шаптаў яго
з лісцем між гаю:
...Кахаю, кахаю...

Шапталі яго сенажаць і дуброва,
людзьмі перачутае,
некаму нова,
адзінае, дзіўнае светлае слова —
кахаю... кахаю...

Кахаю...
Люблю...
Беларускаму краю
бясконца я слова «люблю» паўтараю.

ПЕСНЯ ЛЕСУ

У сонным лесе ды напрадвесні
я ўчула песню, лясную песню.

Яе старая сасна спявала.
Мне песня сэрца зачаравала.

Яе пачатак ціхуткі, кволы,—
над першай краскай звінелі пчолы.

А падхапілі лісты бярозы,
лясныя птахі, начныя росы,
закукавалі ў кустах зязюлі —
усе вяснянку вакол пачулі.

Шумелі пушчы, шапталі хвалі,
запелі з ветрам лугі і гоні...

Яна лунае ўсё далей, далей,
і толькі думка яе дагоніць.

Праз горы-долы краінай весняй
іду, імкнуся, бягу за песняй.

ВЁСКА БІСКУПЦЫ

Каб у стозе духмяным выспацца,
я паеду ў мурожныя Біскупцы —
пад страху дзяруг, дываноў,
на прастору жытнёвых палёў.

Буду ехаць бітым гасцінцам,
выйдзе з бору сасна пакланіцца.
Нават бусел з дужага дубу
прывітае, раскрыўшы дзюбу.

У матулі стол не пустуе —
чым багата, тым пачастуе:
пірагом, верашчакаю, сырам,
ды смятанай, ды позіркам шчырым.

Не спачыўшы, выбегу з хаты —
новай песняй сагрэюць дзяўчаты.
Добрым жартам, зварушлівым слоўцам
пачастуюць аднавяскоўцы.

Тут усё наваколле смяецца
смехам зор і рамонкаў з лугоў.
Нёман тут не цячэ, здаецца,
а танцуе паміж берагоў.

СЭРЦА ДЗЯВОЧАЕ

Цэлы дзянёк, да працы дасужая,
жыта вязала, сена зграбала.
Ногі самлелі, рукі знядужалі,
а сэрцу нястомнаму мала.

У Нёмане змыла змору-нягодніцу,
з лесу прынесла грыбоў у прыполе.
Змрок, крадучыся, паўзе за ваколіцу...
Сэрца сціскаецца — болей.

І пацягнула яно, невыноснае,
млечнай дарожкай па ночы...
— Час бы дамоў,— збажына шэпча росная.
Сэрца вяртацца не хоча.

Вёска засне, перапёлка ўгамоніцца,
вецер задрэмле ў таполі.
Сэрца! Калі ты прагоніш бяссонніцу?
Сэрца грукоча: ніколі.

Смуглатварай, шэравокай
варта толькі падрасці —
ад прыгожых абібокаў
супакою не знайсці.

Сцерагуць з-за кустоў,
высылаюць сватоў.

Маладая страказа
ім падносіць гарбуза.

— Покуль топчаш гультая
у блішчастым боце,
гаспадыня не твая,
не твая, і годзе...

НАРОДНАЕ

Хіба праўданькі ні слова
ты мне не сказаў...
Хіба Нёман раптам з мора
пацячэ назад...

Хіба сосны з бору самі
пабягуць у свет,
а гарачыя крыніцы
пацякуць услед...
Хіба чэрвеньскія зоры
ападуць усе...
Хіба ён мне адно гора,
слёзы прынясе...

Хіба бульба ў Беларусі
вырадзіцца як.

За Буланага калёсы
павязе гусак?

Хіба выспеюць узімку
вішні на вярбе...

Хіба век кахаць я буду
аднаго цябе...

ЗМАЎЧАЎ

Ані груш, ані сліў
мне мой любы не насіў —
мне каханы мой дарыў
праталінкі у бары,

адгалоскі вясны,
пахі смольнай сасны,
шаўковыя імхі,
ружовыя шляхі...

Салаўіныя гаі.
Пацалункаў — на дваіх...
Вясёлкі з нябёс
у вачах сваіх прынёс.

Ды змаўчаў, што прынясе
і маланкі — усе.

БЕЛАЯ РУСЬ

Шчэчку да вуснаў туліць,
каб таямніцу спытаць:
— Белая Русь, матуля,
гэта дзяўчынка?
Так?

Як называецца дзіўна...
Ты пра яе раскажы.
— Белая Русь — Радзіма.
Перад табой ляжыць.

Крыкні — яна адгукнецца
звонам гарачых кос.
Кропля з ліста сарвецца,
ускалыхнецца плёс.

Даль захлынецца громам —
Белая Русь запяе.
І азарыцца Нёман —
чыстае вока яе.

А на Нёмане —
крыгаход.
Крыгі-вострравы,
нібы роздумы...

А навошта ты
кожны год
мне прыносіш
прыстані-ростані?

Я сама пакуль
не паверыла,
не прыходзіла ў галаву,
што ад гэтага ветру,
ад берага,
ад самой сябе
адплыву...

СТОМА І ПЕСНЯ

Касцы з касавіцы песню
на кончыках касаў неслі.
Дадому праз лес наўпроста —
лёгкую, з мяккіх пракосаў,
апошнюю песню красак
са стомай паўдзённай разам...

Касцы паўдарогі пранеслі.
Нарэшце ў сасновым лесе
стома скарылася песні,
адстала стома ад песні.
На хвоі сівыя апала...
Шчодрай расой растала...

КАЛОЖА [1]

Каложа!
Каложа мая прыгожая!
Ты і ў завею,
як летам, пагожая.

Клёнам тваім,
пэўна, сто гадоў.
А можа, іх пасадзіў Міндоўг?

Любая крона
паўнеба засціць.
З паўсвету птаства
тут знойдзе засень.

Там недзе звіта
гняздзечка месіку.

Сядзіць ён,
ногі ў Нёман звесіўшы.
А Нёман цячэ сабе ўдаль,
як звычайна,
стагоддзямі вербы
да хваль прыручае,
жартуе і лашчыць,
пяшчотны залішне,
пад кручай закруціць
нядобрыя мыслі,
свавольную думку
знайсці дапаможа...
Вясновая песня мая —
Каложа.

[1] Помнік архітэктуры 12-га стагоддзя ў Гародні.

Калі над табою
цені мярэжацца,
чакаюць спаткання
на кожнай сцежачцы...

Калыска вякоў неспакойных —
Каложа!
Няхай твае сны
ніхто не трывожыць.

І вера і цвёрдасць мая —
Каложа!
О, колькі крыжоў
на тваіх раздарожжах!

Крышылі, палілі,
дратамі скручвалі,
а ты, як зямля,
была неўміручая...

Ты на заходзе, як поўдзень сонечны.
Васьмівяковая,
і заўтра — сённяшняя.

Ніхто цябе з сэрца
вырваць не зможа,
бяссмерце продкаў маіх —
Каложа.

НЁМАНУ

Трывожныя думкі дарог
заўсёды вядуць да цябе.
А сёння з духмяных бароў
ты сам насустрач прыбег.

Стаю з берагамі ў рост,
не ў сілах адвесці вачэй,
а ты ўдалячынь наўпрост
праз сэрца маё цячэш.

І — рук загарэлых узмах,
па хвалях-віхурах удар.
Я стану табой сама —
пайду, паплыву
удаль.

УСХОД

На палі,
на дрэвы
і на праслы
апускаецца паволі яснасць.
Па шырокім неўгамонным плёсе
нетаропка сонца разлілося.
Нехта ціху цэдзіць
млявай жменяй...
Меней...
Меней.

ЧОРНЫЯ ЗОРЫ

Тыя чорныя промні —
ім гарэць... не згарэць.
На імгненне прыпомню —
сэрца замрэ.

Тыя чорныя зоры
з адценнем смугі
патанулі ў азёрах,
невядомых, другіх...

Толькі мару і сёння,
каб калі-нікалі
тыя вочы ў прадонне
мяне завялі.

Заўсміхаліся ветліва,
як даўней з-за гары,
тыя самыя дальнія,
тыя самыя светлыя,
самыя чорныя дзве зары...

Босыя ногі,
голыя плечы...
Збочыць з дарогі —
лугам прабегчы...

Над перасохлай
рэчкаю соннай
выпырхнуць звонкай
птушкаю соўкай.

Перасмяяцца,
перамарыцца,
з ветрам, травою
нагаварыцца...

РАДЗІМА

Нібы сунічка на прагалку,
сярод людзей і ціхіх ніў
я падрастала дзень пры дні,
твае сцяжыны прабягала.

Была бяздумнаю дзяўчынай.
Жыццё мяне перавучыла.
Злучыла назаўжды з табой
сваё світанне і любоў.

На свет я выйшла з нематы,
бо ёсць на гэтым свеце ты,
і стала жыць, як ты сама:
ты — у зіме,
ва мне — зіма.

Смяюся, калі ты ў вясне.
Не спіш — бяссонне і ў мяне.

* * *

Там, за птушынай дубровай,
туман ручайкі прадуць.

Бусел пасе каровы,
паснедаўшы на хаду.

Спіць пастушок на пяньку,
падклаў кулачок пад шчаку.

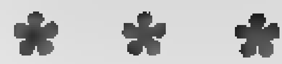

Ці сняцца табе хвілінаю
вусны з гаркотай калінавай?
Сасонка з дзявочым позіркам,
што зябла на росах позненька?

Яна для цябе — бяссонніца?
Яна без цябе — бяздомніца...
Ці сніцца?
Ці помніцца?

Шаткавалі капусту двое,
за вокнамі спела восень.
Стукаў ножык па дошцы часценька.
Усміхалася шчасцю шчасцейка.

Асеннія колеры, пахі
ў невялікі кадоўбчык ссыпалі,
кляновы, жоўты, як сонца.
Напаследак падсыпалі солі.

Як чыста было на стале,
двое разам сабраліся ў лес,
хадзілі сцяжынамі роснымі,
выбіралі кіёк бярозавы.

Выбіралі сабе па густу.
Маладых паляна лагодзіла.
Беразінкай праб'юць капусту,
каб з яе гаркота выходзіла.

ВЫТОКІ

Мяне лета ў горадзе скоўвае.
Я — сялянка, жанчына вясковая.
Серп зублёны начамі сніцца,
без работы баліць паясніца.

Я вяртаюся зноў у жаданае,
у дзявочае, у нядаўняе...

З непрывычкі стала заслабая,
не зжынаюся з дужымі бабамі.

Я ад крыўды амаль раву,
перавяслы тугія рву,
ні стомы, ні пылу, ні часу,
нават болю не прыкмячаю.

Зноў жняя да радні прынята.
Як жа пахне трава прымята...

ГАРШКАЛЕПЫ

Не багі гаршкі ляпілі —
багі перунамі лупілі.
Гаршкі ляпілі замораныя
гаршкалепы з няблізкага Морына.

Разлягаўся голас па вёсцы:
— Ганчары ідуць!
— Гаршканосцы!

Я прасіла:
— Дзядуля, скажы,
а чаму пяюць гладышы?

— Не мялі ты мне глупства рознае.
Падумаеш, гаршкалеп
Не пачуе, як пахне хлеб.
Пахадзіў бы з сахой па баразнах.

Не ў пашане ў дзядоў гаршкалепы —
людзі без нівы, без хлеба,
без сталай сялянскай працы.

На суглiністай гаспадарцы
сапраўды не багаты ўмалот —
па жмені збіраць штогод...

А ў матулі чуваць і цяпер
той танюткі-танюткі спеў.

Першы след маланкі — баразна.
Хутка будзе сеяцца ярына.

Ручнічок закінула на плячо,
выбегла сонейка, як дзяўчо.

Борзда пераскочыла цераз сад...
І туга дзявочая, як раса.

НАТУРА

Салаўём на вуха мне пяяў:
— Будзеш зорка нязгасная мая.

Ажаніўся — загудзеў,
як настырны авадзень.

Ні на танцы-выскалянцы,
ні ў кіно,
ані ўсмешкі-перабежкі
праз акно,

ні з суседчыным суседам
пасядзець,
ні на бабінага дзеда
паглядзець.

А начыста галаву адурыў.
Як па мне,
з кім ахвота — гавары...

Сам падсеў да прыгажунь?
Як папругу,
язычок расперажу.

Ці цябе Красуля
укалола рогам?
Ці табе красуня
перайшла дарогу?

Мо дадому ехаў,
асядлаўшы рэха,
ды вятрыскі ў лесе
смех увесь абтрэслі?

Можа, брыў цераз брады
ды набраў у рот вады,
што як сеў на ганку,
то маўчыш да ранку?

ЗАПАЛЯНКІ

1967

ПРАБУДЖЭННЕ

Дзе Нёман прытуліўся да Гаўі,
дзе драздамі перапоўнены гаі,
навыперадкі з воблачкавым ценем,
як ластаўка,
маленства праляцела.

У мамы сытна елася-пілося.
хутка, лёгка беглася-раслося.

На сене смачна спалася ў адрынцы,
спявалася
на кожнай вечарынцы.

Жадом жадала стаць хутчэй дарослай.
Пытом пытала
у ясноткі роснай
турботнага, смяротнага, зямнога.

Праз поле шыбавала напраcткі...
Здавалася, наперадзе замнога.

ЦЁТКА

> На магіле ўзыду дубам...
> Пачну шаптаць братнім губам
> аб іх долі, аб свабодзе.
> Стану песняй у народзе.
>
> *Цётка, 1906 г.*

У шчырым бары неспакой загаю —
засну, падклаўшы пад вуха
матчын прыпол, зямлю маю,—
падушку з гусінага пуху.

Там верасы пяючыя
суцішна атуляць вякамі
ногі мае бягучыя,
сэрца маё — камень.

Вецер сухі вытра сляды,
слёзы.
Бяссілле згасне.
З сэрца — з жарствы, скаргі, жуды,
з каменя — выйдзе ясень.

Скокне дзяўчо на мяне, зямлю,
золкаю раніцай веснай.

— Я з таго дрэва цымбалы зраблю.
Мушу дайграць тваю песню,
Цётухна.

ТУТЭЙШАЯ

— Адкуль з такімі вачамі?
— Тутэйшая, я звычайная.
Мяне маці тут нарадзіла,
як сасну ў бары пасадзіла.
Я зжылася з вятрамі, нягодамі.
Мне казалі,
што я не гордая.
Таму я не гаманлівая,
што ўзрасціла зямля неўрадлівая,
перакроеная,
пясчаная...
Тутэйшая.
Я звычайная.
Аж сціскалася сэрца ў захопу.
Я ў гушчэчы збілася з тропу,
шэрым ценем на травы апала,
крыніцай на золку стала.
Засмяялася, звонкая, лёгкая...
Пабегла ў стэпы далёкія.
Там пілі мяне, светлую, сінюю.
Рукáмі, што пахлі бензінам,
распырсквалі — гаючую —
на пяскі, на травы калючыя.
Як ні білася я, гарэзная,
закавала мяне зіма.
Рэкі стэп шырока парэзалі.
Там крынічак-жывічак няма,
бо няма і такога сасонніка,
дзе б лавіць між галінак сонейка.
Мне ж успомнілася даўнейшае:
я далёкая...
Тутэйшая.

ЛЮДЗІ БЕЗ СМЕРЦІ

Васілю Быкаву

Як цяпер, стаяць на вачах:
маладыя, ў скрываўленых травах,
з неадступным пытаннем
на тварах —
ці маеш ты права маўчаць?

Гаварыць,
нядужых пацешыць.
Зубы сцяць!
Як сябры маладыя хацелі
не халодных пліт, а жыцця!

Што ім помнікі на вякі!
На струхлелых касцях вянкі
не ажывяць магільных сноў.

Крануцца б жаночай рукі,
на дасвецці таптаць васількі
па дрыготкай жывой збажыне.
Аж да столі гушкаць сыноў,
за якіх ляглі на вайне.

Гаварыць.
Лішніх слёз не ліць.
Памяць не любіць слёз.

Заклінаць,
каб нашчадкаў зямлі
абмінуў непапраўны лёс.

Зноў вяртацца да сэрцаў мужных,
што пакрочылі строем у вечнасць:
ці прымалі яны двурушных?
Ці даруюць нам бессардэчнасць?

...Не сагрэць магілу сырую.
Мёртвы воін не мае сэрца.
Мёртвы воін табе не дарue
здраду праўдзе пасля смерці.

Маеш права на спогадзь, на жаль,
на ваганне, змаганне з сабой...
Кінуць лёс на лязо нажа...
Справядлівы адвечны бой.

БАБІНА ЛЕТА

Загадкава ў бабіным леце,
нібыта ў каханні.
Дрэва абтрушвае квецень?
З роспачы голлем махае?

Званкі ў вышыню адплываюць...
Вясну адпяваюць?
Восень маю запіваюць?

Прысела ціша ў хаціне.
Трывогу ў куток пасяліла.
Целу дрыжаць павуціннем.
Вуснам гарчэць калінай.

Жыву будзённай нядзеляй,
стаіла пад сэрцам лятунак:
ты з'явішся крыўднай надзеяй,
мой безвыходны ратунак.

АСАКА

Рвала вішні недаспелыя,
хваліла.
Салодкія, пунсовыя
спяліла
маладому задаваку, што па ночы
прысніць мяне не хоча.

Аднойчы вольны жораў занудзіўся
не па высях,
вінавата на парог мой з'явіўся:
— Дай напіцца, прыгубіцца.

Ёсць крынічная вадзіца.
Паднясу яму кісліцы
з прыгаворам:
— Чым багаты, тым і рады.

Да аскомы пі, журботы памагаты.
Дзе ж смачнейшага піцення
наспех возьмем?

Паскідала восень з дрэў
у садзе вобзем
вішні спелыя, аж чорныя бакі.
Іх аўсянкі падзяўблі ды шпакі.

Пі, мой згублены,
з'явіўся ты па часе:
я адна гаркоты ўдосталь напілася.

Прыхінулася плячом да вушака.
Як валошка, а даткнешся —
асака.

Плакуном асот калючы паглядзеў:
— Быццам мёду паспытаў.
Ды саладзей...

ЛЁТ

У нас, як колісь,
па наваколлі
неспакойна —
стукочуць коні...

А ты ўсё думаеш,
што я такая ж,
што я вясновая
твая дзяўчынка...

Ужо ў дзяўчынкі
вочы запалі,
а каля вуснаў
паселі маршчынкі...

Коні-дзівы
праз мой парог —
чатыры грывы,
дванаццаць ног.

ЯСНАТА

Кропля.
Навокал мора —
краіны гаючая мова.

Дыхае, булькоча
жывой трапяткой істотай.

Неба пакрэсліў лётчык
лёгкім крылом самалёта.

А на лабатым гру́дзе,
дзе пульхны мякіш — мурог,
цялушка расінкі будзіць
дотыкам тонкіх ног.

Рыба плыве касякамі
з чырвонымі каснікамі.

Хлопец вядзе за руку
раніцу за раку.

ЖЫВІЦА

1. Роднасць

Жаночы клопат забяры.
Блукаю зрання па бары.
Як птушку,
клеткай амаль змарылі.
Амаль...
Кустоўе абдзірае крылы.

Употай свет ківае галавою:
жанчына заблудзілася
між хвоек.

Куды ні кінецца —
прасветліны няма.
Валтузіцца дарма.

Нырнула ў верас,
зірнула ў высі —
свет хітранькі
з-за сосен выйшаў.

Па-змоўніцку, пацешна рагаталі
жанчына,
птушкі,
далі...

Прымоўклі хорам.
Прыпомнілі сустрэчы з горам.

Пацелі будні,
хмялелі святы.
Уходзіны спраўлялі хаты.

Струхлелі пні,
апалі ў травы-сны...

Многа дрэў нягоды падкапалі,
іх вяршаліны ў полымі купалі.

Скінулі па пёрку
гусі-лебедзі на галаву.

Пачатак выраю растаў...
Але
шуміць наш лес,
у ім — жыву.

Дубровы прадзедаў, бацькоў, сыноў
гараць штовосень, зацвітаюць зноў
штовесну.
Прадзед у вандроўку рушыў,
трасе дзятва яго ласункі — грушы.

Упарта ўрос
у гэты грунт наш род
смалістым каранём глыбокім.

Як спатыкнецца сейбіт пад гарой,
паўстануць Белавежы,
Налібокі...

Не кароткі век наш,
не кароткі.
Дубы — то нашы двайнікі,
то продкі.

Шапочуць пушчы, бары, дубровы
забытым шолахам
тутэйшай мовы.

Заваблiваюць людзей
гаіцца
жывіцай.

2. Хаўтуры

Сцялося азалела ранне
навідавоку —
яблыні ўміранне.

Яе плады, галюсенькія, лысыя,
як дзеці,
гойдаліся дура́сліва
пад ветрыкам
і не па днях раслі.
Матуліных грудзей не напіліся...

Бяздушша
нацянькі брыло.
Свавольны яблык гопнуўся на лоб.

Загад-маланка
сухі і строгі:
сысці з дарогі!

Тупы тапор падцяў яе пад корань.
Ускінула адчайна рукі ўгору.
Як чалавек,
ступіла крок наперад.
Гахнула цяжарным чэравам...
Стогн прыкрыла шоламам галін.

Па яблыку зямлі
каціўся сын...

3. Спас

Самы грозны,
сцішэлы бор —
шчырых сцежак і думак збор,
яснай спеласці таямніца,
тут — збавенне маё,
цямніца.

Што ні лета —
імкніся вышай!
Хай пяюць твае птушкі званчэй!
Я — іскрынка тваіх вачэй —
прагну буры,
абмыеш цішай.

То злую на цябе,
то шкадую,
усхваляю, ганьбую,
лес —
барадаты, калматы спрэс —
баравыя грыбы мне гадуе.

Непралазнай ажыны вянкі.
Восы джаляць
мядовы верас.
Не палохаюць злыя ваўкі,
што па нерушах зубы шчэрацъ.

Ап'яніў багуном надоўга,
атуманілі розум дурніцы.
Зайздросную выбрала долю —
пад шчаслівай сасной
нарадзіцца.

...Нічагуткa мяняць не буду:
з-пад броваў-ялін —
бліскавіцы.
Крэкча дуб —
засланяе буру.
Засынаю ў жывіцы.

ЖЫТА

Вайна, як смерць, заўсёды без пары
шляхі народаў з быццём уласным
скрыжуе,
намаганне зробіць ясным:
вось вораг — знішчы або памры.

Бамбілі полаг салодкіх сноў.
Спалохалася маці за сыноў.

Падлеткі-хлопцы,
на траіх адна
нявеста прагавітая —
вайна.
Заваблівае на шлюб —
на скон.

Пайшоў за ёй
старэйшы сын Сымон.

Сымон

Прыходзіў дадому
ўпоцем.
Прыносіў дадому стому,
бялізну ў крыві і поце.

З ім хлопцы —
сябры
па бары
пры цяжкой бязлітаснай зброі.
Трое.

Каб ні шчылінкі —
аканіца.
Дымела газніца.

— Распранайцеся, хлопчыкі,
мыцца.

...Падабрэлых, чыстых, вясёлых
карміла бульбай без солі,
з сямення мачанкай,
маўчанкай.

Дзе хто ўпаў,
там спаў.
...Яна
мыла, латала давідна,
страх адганяла ўпарта.
Над імі, як варта.

На сутонні гыркалі стрэлы.
Шлях жагнала,
каб хлопцаў не стрэлі.

Аднойчы з'явілася шмат.
Пэўна, Сымонаў атрад.
Перад ёю пасталі самотна
без Сымона.

На месцы яго за сталом
зазеўраў халодным дулам
аўтамат.

Сурова сыны паселі
з прымкнутымі штыкамі.
Бульбу сопкую елі,
што камень.

Маці з каменя стала.
Счарсцвела ад гора.
Глуха, няўцямна спытала:
— Дзе той пагорак?

Ігналь

Пагладзіла прыціхлы аўтамат...
Да Ігналя пасуе акурат.

А на гасцінцы
стогнуць камяні.
А па гасцінцы —
вораг, не крані.

Галосіць стыла ў лесе сухастой.
Калоцідца жанчына сіратой.

Зноў паншчына вярнулася,
каб пан
папартызаніў на партызан.

І гаспадар пастукаў у акно...
Праскочыў — цішыня сцялася зноў.
Бы гром зімой,
загрукалі яны —
у хаце засвісталі бізуны.

Сыны,
высока галаву трымайце,
як маці.

Бязлітасна свісталі бізуны.
Прыставілі пры дзецях да сцяны.

...Выслізнулі ў сенцы,
як вужы.

На лаве ў роднай хаце
паляжы.

Жанчына, як распятая на крыж,
закамянела, сцялася,
маўчыш.

Засыпалі ў пясок гаспадара.
Вячэрай памянулі.
Са двара
пайшлі.
Суседкі кроў пасцелі сцерці.

Прабіта ў хаце
жарала смерці.

Ламай над ім, жанчына, рукі,—
надта
цярплівая прастрэленая хата.

Фадзей

Не дубцом, а дудою
гоніць статак дадому.

Шмыг суседка з-за вугла.
— Мышка, Мышка, дзе была?
— Не была я анідзе.
Дай паграю на дудзе.
— У цябе ж у носе
свой свісток завёўся.
Ты гадуеш там казу?
— Затое нештачка скажу.
— Гэта песня без канца.
— Як не хочаш,
то не слухай.
Ты з Красуляй ці з Лысухай
скачаш польку з-пад карча?

* * *

За статкам
ад цямна і да цямна —
парэпаныя пяткі па расе.

...Яшчэ не ўтаймавалася вайна.
Як звер,
таілася ў глухой страсе...

— Матуля,
адпусці хоць на паўдня!
Мышка дапаможа адпыняць.
Семнаццаць мне.
Дзяўчаты, дзецюкі
збіраюцца на фэст у Манцякі.

У снах, у марах
польку так сяку,
што цокат,
як ад цэпа, па таку.

— Сыночак,
так спяшаўся,
ці паеў?
— Калі там!
Сэрца з радасці пяе.

...Вайне падставіў уладар кішэнь.
З-пад сутарэння вывеў на папас.
У шчырую шчаслівую мішэнь
не цэлячыся трапіла якраз...

Не ўцяміў
нечаканай навіны,
як хлынула чырвоная рака...

Мышка на палацях сніла сны,
Сабой не засланіла сябрука.

Каля Нёмна лозы
пабілі марозы.

Беражы, матуля, слёзы...
Мала табе маркоты.
Сушаць Міхася сухоты.

Не дапамогуць дакторкі —
пярэпалахі, урокі.

Пупышы сасновыя трушчу.
Здабыла змяінага тлушчу.

Сінюхі, каб не дрывеў.
Купаю ў плакун-траве.

Сінегаловіку, бядрынцу,
ключыкаў, лістоў ясеня...

На лёгкім скразняку ў адрынцы
паварочваю да сонца яснага.

Выпіў крыніцу гаркоты.
Сушаць Міхася сухоты.

Васковае хворае цела
ад загару цямнець не хоча.

Куды б яна не палящела,
каб вярнуць яму дні,
забраць яго ночы...

Маладое жытцо,
сагрэй ёй жыццё.

Уваскрасала,
канала тройчы.
Жыўцом лягла б
за хлопчыкаў у дол.

Чужыя людзі ёй закрылі вочы.
Палын і блёкат
праз плот на двор.

БУСЛЯНКА

Благаславенне

Плёну ў працы дням тваім будным,
ніва,—
прашчур мой мераў ступою.

Будзь заўжды паўнаводнаю,
студня,—
хай цётка вядзёрка напоіць.

Будзь з гняздом,
мітуслівая ластаўка,—
сёстраў спрасоння вітаеш.

Толькі гром навальнічны
хай будзіць вас,
далі!
Мне падарылі світанне.

Чыстым будзь,
гаманкі ручай,—
да матулінай песні
троп цераз бор скарачай.

Мерным,
рып старажытных калёс,—
да юнацтва мяне давёз.

Гэты цёплы закутак
неабдымным сусветам падаўся.

На суку дуплаватым
з птушанятамі
род мой гайдаўся.

Лістам слаліся долу
дні.
Галовы курыла імжа.

Гадаваць сваю долю,
дзе канчаецца продкаў мяжа.

Франуся

Над вузкім шнуром гнулася, блудзіла
вясна бабулі Франусі песняй лебядзінай.

— Скуль, зязюлька?
— З Заполля...
— Згарыць мая воля!

Сваты па слову
замовілі змову,
павезлі замуж —
на вочы засмуж.

Успомні, мама,
мяне за светам,
цябе прыпомню
зімой і летам.

У купца-малайца
сіротаў як маку.

— А дзе ж матуля?
— Схавалі мамку.

Удавец-удалец
не ўбярогся маны:
світанкі-гулянкі,
нібы кайданы.

Прыедзе дахаты —
золак дыміцца.

Абяцанкі-цацанкі —
пацешся, дурніца.

Зялёны лісточак,
спелая вішня,
ці тому лішняя,
за каго выйшла?

Дажала жыта —
зверадзіла спінку.
Ні мыта, ні шыта.
Няма супынку.

Прыехаў учора —
пануры, як гора.
— Ты — мой барыш.
Нясі свой крыж.

...Выйду ў поле,
спакуса — мытнік,
рой перапёлак
стрыкоча мыслі.

Над хатаю бусел
агледзеў буслянку,
пакідае Францусі
штогод Запалянку.

Дробныя пёркі —
прарэхі, распоркі.
Да ласкі — хлеба!
Удосталь — неба.

Успомні, мама,
пад вечар, зранку...
Цябе я помню,
бы ў сэрцы ранку.

— Прадам,— гавора,—
здыхлю жаробку,
пайду за мора
шукаць заробку.

Прынёс дахаты
на латах латы.
— Няма вярма,
дзе нас няма.

Я да свайго роду —
не шукаю броду.
Памажы, сястрыца,
не жыццё — кастрыца.

Сабралі ношку —
усяго патрошку.
У ноч, у замець.
Шляхі на памяць.

На тыдзень жабрачка
прагнала голад.
Самой гарачка
здушыла горла.

Хвароба-цётка
не доўга гасціла.
З агню буслянётка
не адпусціла.

Успомні, мама!
Наглуха — брама.

Запалянкі

Не аперыліся птушкі,
паляцелі рана ў служкі.

* * *

Як туман на даліне вырас,
перад вандроўкай прыселі,

узняліся ў бусліны вырай
над прасторам асенніх аселіц.

Пад крылом
у смузе радзіма —
утульнае, роснае дзіва.

Сумота, сумота —
ляцець ад пагоні сумётаў.

Пад сонца падкінуць яліны
вясновае кола буслянкі,
памножыцца род бусліны.
...Бусліны род —
Запалянкі.

* * *

Трэба жаць людское поле,
«Лета» пець, не слухаць болю.

Ці ж сіротам да гулянак?
Абжынай радню па-свойску.

Раззлавалі Запалянак —
бура коціцца праз вёску.

Як запалкі дзяўчаты.
Языкі што нож.
У мароз басанож
да гумна ад хаты,
па ваду, на ток,—
нібы прысак, лядок.

Навакол на тры мілі
кавалераў прыпынілі.

Ды сваты́ не рады —
на тры пядзі грады.
Кавалер багаты
ні на стрэл да хаты.

Бусляняты

Дзе сасонку між дарог на дажджах віхор бярог,
там цяперака цямнеецца барок.

* * *

Незваротлівы стан
будучай маці
аглядае прыдзірліва бабка:
— Хутка боця на плоце прысядзе —
прымайце!
А будзе то сокал ці жабка?

Маладзіца нясе,
нібы поўдзень, жывот
па гаючым лясным
і мурожным зацішку.

Асцярожна ступае:
сцяжына, як лёд.

З непрывычкі
сорамна крышку.

Перасмешнік заходзіцца
ў золкай расе.

Два харошыя сэрцы
жанчына нясе.

— Тук-тук, так-так...
Стукочуць у такт.

Напярэймы бяжыць
праз бор, сенажаць
гаваркая сяброўка-рака.

Не трэба знячэўку
ад страху дрыжаць
сэрцу смелага дзецюка.

* * *

Мяне на траскучы мароз
да Кундрацiхi бусел прынёс.

Сам стары, нялёткі, падбіты,
з балючаю прагай блакіту.

Злётаў крылы свае за гады,
на нагах мазалі ад хады.

Парыжэла хваста чарнота,
пашарэла перыйка бель.

Між чароту старога балота
апошнюю зімку гібеў.

Апошнюю пташку-дзяўчыну
спавітушцы ў сенцы падкінуў.
Даправды, да сэрца выбраў
запалянскі крыклівы вырай.

Прылёг між галля —
ралля
пуховай пасцеллю стала.
Знямоглае сэрца
віхор залюляў.

Дзяўчына ў бары клекатала.

* * *

Гадавала мяне сініца,
сястрыца.

Спявала на сон,
на прасонак.
Абмывала расой,
выцірала сонцам —
сонца гойдалася між сасонак.

Расчэсвала кудзеры
шорсткай кудзелі.
За руку выводзіла ў людзі,
каб паглядзелі.

Углядаліся, нібы ў люстэрка,
на сястру
з усіх паваротках.
Не дзяўчына —
прынада-цукерка
на вусны цікаўных цётках.

Ды прыехаў з далёкага краю,
як злавіў пагалоску-дзічыну,
шпікулянт,
ды прывёз краму,
каб прадаць
і купіць дзяўчыну.

Судзілі-радзілі справу,
як вяселле згуляць да каляд,
пакуль не прысеў на лаву
госць няпрошаны —
Мікалай.

Выпаўзалі купцы-купчыхі
з-за стала, нібы чарапахі.

Касмылі чухалі, чмыхалі —
лахі пад пахі.

На руках насіць абяцання
не даваў, а па Рэнінай просьбе
толькі песню «Выйдзі, каханая...»
на жалейцы іграў
на прызбе.

Па людзях зноў перасуды
пра заручыны Рэні, Міколы.
І з бомамі ў вечар сумны
павезлі сястрыцу колы...

Вяртанне

Убіраюцца дзеці ў пер'е,
не бяруць на розум павер'е:
навошта пароць раптоўе —
астуджваць продкаў гняздоўе?

Берагуць падвор'е бярозкі —
раскідаюцца вёскі.

* * *

Спахмурнела гасціна —
адлятала сястра Яніна.

— Што сядзець ды чакаць смерці?
Павартуюць сажалку чэрці.
Збірайся...
У лёткі час!
Свету пабачыш за нас.

Выбівалі калёсы чачотку —
далёка вазілі цётку.
Перапоўненыя вакзалы
вузлякі на памяць вязалі.

Былі і пітво і закусь.
Наглядзелася дзіваў за дзякуй.

Заспакоіў ліст
родны кут:
і за светам няма пакут.

...Покуль спала ў стэпах зіма,
покуль граю гракоў няма...

Напрадвесні — вымраіў слых —
праплылі ў сінечы буслы.

Уварваўся май да Яніны
без чаромхавай азярыны,
без паводкі, лотаці, кладкі...
Без мужавай вечнай хаткі.

Затужыла нясцерпна цётка:
— Я бяскрылая, я нялёткая.

Прырасла да радзімы
навекі,
як буслянка да елкі.

Збавенне

Ружавеюць шчокі аблокаў
у застрэшшы бязмеру.
Бусел кругамі аблётаў,
высеяў клёкат на веру.

Праз бясконцы палетак
на белу расу
палотны сцялю — у лета
ўзлётную паласу.

ДОЛЯ

1972

СТРЫМГАЛОЎ

Выпрабавання час настане.
Як сейбіту перад сяўбой,
быць засяроджанай,
сабой,
не падганяй мяне, настаўнік.

Маўчанне пушчаў і азёр
шчыльней заціснута ў далоні.
Нервы сцішвае азон.
Перадумана даволі.

Апошні крок,
нага, ступі.
Груз нерашучасці —
з плячэй.
Усё далейшае — лягчэй.
Рывок у сонечны блакіт!

У шлях — кароткі ці даўгі.
Хутчэй!
Не замінаць другім!

ДАЛЁКІ ЛЕС

Блізкі лес —
зялёны,
лес далёкі —
сіні,
прыцягальнай сілы...

Вырастаюць крылы —
хочацца ў далёкі.

Быццам бы ён зблізку
не такі ж зялёны...

КАШУЛЯ

— Хочаш, вымыю кашулю,
адзінокі хлопец?
Станеш франтам
і забудзеш усялякі клопат.

Покуль сохне
ды беліцца кашуля,
хлопец горкую гарэліцу
каштуе.

— Хіба цяжка
кашулю мне выпраць?
— Хіба лёгка
дзяўчыну мне выбраць?

— Я і гузік на месца
прышыю...

Як каўнерык прыляжа на шыю,
у рукавах сагрэюцца рукі,
пажвавеюць
у няўдалага рухі.

Пойдзе ён па святочнай
нядзелі
маладыя прыспешваць падзеі.
Закаханым прытворыцца міла.

Я кашулю за так
хлопцу мыла...

РЭКІ

З парога роднага дома
Гаўяй цяку ў Нёман.
Звітыя з ім у вяроўку,
прадоўжым вандроўку.

Што з вадой сплыло,
ці прыпомнім мы...
У якім ні гарэлі полымі!

Хто прыдумаў нашы імёны —
вораг ці сябра верны?

Жывім поплаў зялёны —
чуткія нервы
істоты Беларусі...

Прыцісну да скроні русай
бераг мурожны квола.
Чую голас...

Гэта здзічэлы прадзед
ножык усадзіць
між лапатак суседа
за ахапак сена,
што прыдзяліла Гаўя.

Бераг плыве пад нагамі.
Чалавек распластаўся на выспе.
Мурог чырванню выспеў...

Векам пазней прысела —
статак пасецца.
Майстра на штукі —
хлопча
коўзкі бераг нагамі топча.

* * *

У даліне пахне сена.
На далоні
маці-мачыхі
сонца села.
— О-о-ох!
Баравік пралупіў мох.
Прыхапіўшы ў руку
муражынку,
паганяе жанчына сцяжынку.
Вяртаецца перад ноччу
пчолка ў вулей
са збору.

Грамы, што каты́, вуркочуць
на вуха бору.

Плешчуцца поўныя рэкі —
дзяцінства арэлі.

* * *

Загарэлай, спрацаванай,
босай,
тут мне думаецца найчысцей,
дзе драчы цыбатыя
ў пракосы
шыляцца ад крыкуноў дзяцей.

Дзе, збудзіўшы сонца на дасвецці,
промні ў Нёмане
казулі п'юць.

Дзе жанчыны,
як малыя дзеці,
адначасна плачуць і пяюць.

СПАГАДА

Зрабі маленькую ласку:
прабай пра мяне казку.
Уяві мяне ў казцы чароўнай
Купалавай Бандароўнай.

Трэба, каб ты пахваліў.
Трэба, каб ты паквяліў.

Пачаў:
— Не касі вачыма
капрызнай адной жанчыны...
Вось-вось заплакаць збяруся...

— Знаёмай маёй з Беларусі,
што бровы, бы крылы ў чайкі,—
старадаўняй маёй
крывічанкі.

САКАВІК

Сакавік захлюпаў на дарозе,
На грудку пад соснамі падсох.
Булькнуў сок крыніцай у бярозе,
Захадзіў у скронях дзіўны сок...

Круціцца планета,
Круціцца планета,
Хмельная ад сонца галава.
Скептык мовіў:
— Дзіўная кабета!
Што згубіла ты на паплавах?
Грэе ў вуснах кволенькую рунь,
Прыручае жаўранка да рук...
Сон-траву сустрэла:
«Добры дзень!»
Як жывое, туліць да грудзей...

СЦЯЖЫНА

Нёман — сцяжына спешная,
Лёгка ступае пожнямі.
Нёман — слязіна першая,
Першая і апошняя.

Долі сівой не тоячы,
Дуб памірае стоячы,
Вее спакой на бровы
Вецер з тваёй дубровы.

Хай цеплаход да прыстані
Хлопцаў на хвалях гойдае!
Нёман — сумленне чыстае,
Імя народа гордае.

Злева цябе і справа
Славу стварае справа.
Песню зямля пяе.
Ты напаіў яе.

ЗАКІПЕЛА БУЛЬБА

Закіпела бульба ў сагане.
Хай пабулькае крыху
і ачахне.

Прывязі па жытнім моры
на чаўне
дзве планеты дабраты
ў вачах мне.

Будзе віцца песня жаўрука,
абарвецца у ядронай бульбе.

У адважных дужых руках
я здзяцінею,
нібы бабулька...

ГРОМ І МАЛАНКА

Добрыя людзі,
пусціце пагрэцца.
Куды цішы падзецца?

Стыне на ганку
да ранку,
у сэрцы ні кроплі надзеі
вытрымаць голай і босай.

У хаце
гром і маланка
адно непадзельнае
дзеляць —
нябёсы.

Ціша,
як трэці лішні.

БЛАГАННЕ

Не мары ты мяне зморам,
адпусці сініцу за мора.
Пакуль на радзіме слота,
птушцы палётаць ахвота.

Хоць адзін разок
залячу я
туды, дзе вясна вячуе,
туды, дзе сонца начуе.

Тугу па далях
залячу я.

СТРЫМАНАСЦЬ

Падымацца санліўцы былой —
промень не бліснуў.

Меней дбаць аб выгодзе,
думаць пра блізкіх.

Верыць: не толькі ты
вырасла спраўнай, дужай.

Не з вясёлай бяседай —
з ціхаю дружбай.

Упэўніцца, што не адолець.
Вартае выбраць.

Не спяшацца, не рвацца —
час гэтак выйграць.

СХОВАНКА

Скінуць клопат употай,
ахінуцца травою,
акунуцца істотай
у цішу,
трывогу:

толькі б Нёман не высах,
рыбы келбы вяліся,
калыхаліся лодкі
і ветразь быў лёткі...

Паплыве нерухома
дня спякотнага рэштка.
...Хай спяшаецца Нёман —
крынічная рэчка.

ДАРУНАК

Падарыць табе рэчку з жоўтым дном,
мурожным берагам,
мацярдушкай,
лазовым кусцікам,
пяючай птушкай,
ліпнёвым сонечным духмяным днём?

Навокал рэчкі спакой ляны.
На даляглядзе цвітуць ляны.
З другога краю
натоўпы дрэў...
Пацешыў вока і падабрэў.

Табе прыношу я клопат толькі.
Табе дарую адны згрызоты.
А з абяцанак ці многа толку?
Яны мана для душы...
— Ды што ты!

ВЕЧАР

Стаміўся перад захадам
дзянёк.
На плот прыпёрся,
як сівы дзядок.

Прыжмурыў вочы
перад ноччу яркай,
зацягваецца
моцнаю цыгаркай.

ДОЛЯ

Запеўка

Яська — араты і кніжнік, касец і ваяка.
Мудрасцю век надзяліў лысую макаўку,
скроні сівыя.
Словам дасціпным валодае, яснаю думкай.

Рукі на досвітку клёкат выклепваюць
малаточкам па сталі касы.
Вочы пабляклі, а сэрца не пастарэла.
Слабасць адну з маладосці хавае ад жонкі:
зіркае на дзяўчат маладых, не на бабулек.
Міма яго прабяжыць: дзяўчаты, як птушкі,—
зграбная постаць, ногі травы не кранаюць...
Зялёныя вочы яснеюць, а вусны шэпчуць:
— Што словы, што музыка... Дзеўка, як песня.

* * *

Адчыняйце насцеж дзверы —
ідуць кавалеры!
Млее, млее гурт дзявочы,
апускае долу вочы.

Кавалеры проста ў гурт —
кожны выбера пад густ.
— Я сваю каханачку
вяду на пагуляначку.
— Я свайго каханага
трымаю зацуглянага.

* * *

Такая цаца — без фігі ні да носа.
Заняўшы кут, ён пазірае коса —

непаваротны.
Яна з агнём гуляе,
па густу кавалераў выбірае.

Дамоў падвесці, каго мілую,
адвагу трэба мець,
і не малую.
У закаханага адвагі няма.
Чаго каханая хітрыць дарма?

Заўсёды выпырхне,
як матылёк:
сачы за ёй у цемрадзі здалёк.

Падскоквала за Жулікам да весніц,
нібы скакалку,
падкідала песню
на рызыку.

Знікала раптам з вока.
За ёю следам гнаўся спраўны дока,
каго зняважыла
на ўсю гулянку,
з кім не хацела выйсці
польку-янку.

Ёй даспадобы дзёрзкая гульня:
дражніцца з дзецюкамі, задзірацца.
Калі ж які настыра даганяў,
спачатку мусіў з Жулікам змагацца.

Ды трапіўся хітрушчы забіяка,
ён вырашыў расправіцца з сабакам.
Скаціўся енк за Жулікам у двор,
праціўнік ценем
зашасцеў на бор.

— Не плач, і я яму патрушчу косці.
— Шкада сабакі, плачу са злосці.

А ён асмеліўся — пашкадаваў
яе, упершыню пацалаваў.

Паплыў туман,
палёг да верасоў.
У галаве праяснілася ўсё.

Маланкай апаліла навіна:
ледзь не загінуў Жулік, а яна
цалуецца наранку ўпершыню,
аж сорам залівае цішыню...

Дамоў хутчэй,
пад коўдрай прытаілася...
Усё?
Няўжо нічога не змянілася?

Калі ад цёткі да цёткі
вуліца,
бы ў бубен б'е,—
Аленка ўжо цалуецца?..

У бляску пылу
вуліца маўчала.
Будзённа і спакойна да адчаю.

Ушчэнт пашкуматаць бы цішыню.
Такі звычайны
вечны той сакрэт?
Пацалавалася дзяўчына ўпершыню,
нават з месца не скрануўся свет.

Ужо на частакол
узлезла весела.
Апамяталася.
Адкрыла весніцы.

Маўкліва крочаць па сумным верасе:
трывожна сэрцу — хутка месяц верасень.

Лапоча крыллем радасць,
як жаўрук,
якога нельга прыручыць да рук.

Расстанне затуманьвае смугой.
Дзяўчаты і спяваюцца, як песні.
У песнях шчасце змешана з тугой.
Харошых песняў
лёс не часта песціў.

МАЛОЧНАЯ РАКА

Трэба ведаць і нам, дапраўды,
як пры месяцы кужаль пралі,

як жыццё каля печы тупалі
ў самаробным драўляным ту́пелі.

Сягоння Тэкля адвяла кароўку.
Павесіла на вушаку вяроўку.
Балюча сэрца сціснула віна:
у памяці ўдавы ўсплыла вайна.

Ці выжылі б, каб не было каровы,
на праснаках, замешаных карою?

Жанчына асаку касіла па начах,
усю вайну насіла на плячах.

Як гаспадар пераступіў парог,
тады кароўка ўспомніла мурог.
Прыйшоў ён хворы, ранены з вайны.
Ізноў сіроты з маткаю адны...

Мужчыны шкадавалі.
Рана хлопец
на ногі стаў,
узяў аб корме клопат.

У хаце —
халады або цяпло —
не гасла масла,
малако цякло.
Сырок у палатняненькай адзежцы
сціскаўся часта у клінку на дэнцы.
Кума-суседка забяжыць, глядзіш,
у бокі рукі
ды на стол гладыш.

Жанчына будзіць птушак на дасвецці.
Звініць струмень тугі
аб дно дайніцы.
П'юць сырадой з шумочкам ранкам дзеці,
кошка лашчыцца каля спадніцы.

Тугі, салодкі, пенны вадаспад
з-пад дужых пальцаў
пайшоў на спад.

На досвітку звініць ёй у вушах.
Здалося, што звініць пусты бляшак.
Як звыкла, падхапілася таропка.
І кропка...

Выходзілі каровы,
рыкалі.
Сівы туман лізалі языкамі.
Навокал Тэклі хмурыя пасталі.
Панура
мутным зрэнкам праз драмý
глядзелі на яе,
нібы пыталі:
— Чаму Рагулі няма?
— Ча-му-у-у?

Зайшлі суседкі суцяшаць нібыта...
— Вунь пабрылá, як п'яная, праз жыта.

Збыла карову малочным ліпнем,
цяпер згрызота да сэрца ліпне.

А Тэкля, знерваваная, знямоглая,
з гаспадаром параіцца на могілках.

Слязу змахнула.
Сэрца б'ецца гулка.
Перад вачамі яе Рагулька.

Світанне сонна на зямлю цярушыцца.
Дзяўчына па расе пасе цялушачку.
Мяжа радочкамі двума спісаная.
— Мая рагатая, мая пасажная...

Харошы звычай быў у нашых матак:
пасаг дзяўчатам гадаваць — цялятак.
Чужая хата не такая мулкая,
як у хляве свая кароўка мукае.

Свякроўка стогне, вохкае на печы.
Баляць ёй рукі, сэрца.
Ныюць плечы.
На печ смятаны шклянку падасі:
— Мо памаўчыш, як смачна пад'ясі.

Туды-сюды па краплі — знік надой.
Сама скарынку запіла вадой.

Жанчыне трэба так пражыць злаўчыцца
ад хаты ні на дзень не адлучыцца.
Як адхінуцца выпадзе далёка,
хто іншы выдаіць —
не поўная даёнка.

Цёк сырадой, як цёплае цячэнне.
Не запускалася Рагулька да цялення.
А дзед-мароз забарабаніць клямкаю
пад Новы год,
прыводзіла на сцюжу
цыбатае, лабатае, нядужае
цялятка рыжанькае
з белай плямкаю.

Яно па хаце спрытненька мялёдзіла.
Пяклося незвычайнае
малодзіва.

Натуры сквапныя
суседак раніла:
— Такое тлустае!
— Такое ранняе!

Жанчына ўсіх ад сэрца пачастуе:
— Каштуйце, бабанькі!
...Сама не пакаштуе.

Няласкаю заплоцяць
за дабро,
а Тэкліна галоўка
не запомніць.

Бяжыць да студні
з пустым вядром —
нямогленькай
цабэрачак напоўніць.

З вяршком сунічак
гладыш нясе,
па жмені
ўсім сустрэчным натрасе.

...Намажам масла на духмяны хлеб!
Не доўга пуставаў маленькі хлеў.

Цыцатую рахманую Падласку
нявестка прывяла ў нядзелю з рынку.
Скалануўся хляўчук
ад рыку.

Тут трэба пачынаць другую казку.

Малочнай рэчкі бераг, нібы ў песні.

Здавай качэргі!
Саступай ад печы.

ПЕВЕНЬ

Развітаемся, дзяўчаты,
з маладосцю без панукі...
Ладу-ладачкі, унукі.

Узляцеў на паветку,
крыллямі залопаў:
— Ку-ка-рэ-ку чалавеку!
Нарадзіўся хлопец!

— Мацуйся, малец,
на лёс круты.
Дзе ж нашы куры?
Пайшлі ў кусты.
Там ліс вялізны, хітрушчы, рыжы
паловіць у нару
і костачкі паліжа.

Так многа ўпаляваў ужо
з-пад плота,
што гадаваць адбілася ахвота.

А мы адправім храбрага Алежку
да лісавай нары пракласці сцежку.
Пакуль наш ваявода
стане дужы,
каптан чырвоны вывесім на грушы—
так навучылі людцы мяне,—
пражора нашых курак абміне.

Глядзі ж, каб певень
не дзюбнуў вока —
адрос ад пеўня
хлопчык недалёка.
Хай павучае сваю сямейку,
заступіцца за курачку-няўмеку.

Паважна певень
дзылінкае шпорамі,
хвост трымціць
каляровымі пёрамі.
Чырвоны грэбень
востры, высокі.
Навокал шыі
вянок з вясёлкі.
Калі ж на плот
ваяўніча ўзлезе
ды кукарэкне —
рэха па лесе!
І пеўні адгукнуцца за лясамі,
віхурай бор абвее бараду.

— Нясушкі кукарэкаюць
таксама?
— Нясушкі
запяваюць на бяду.

Крычалі куры на вайну
бясконца,
на плот залезшы
да заходу сонца.
Скруцілі бедным шыю не адну,
усё ж наклікалі бяду-вайну.

Тады і на курэй напала немач.
Як прыйдзе ў хату
ненажэрны немец,
нягеглы з выгляду,
нібы калека,
як загалосіць:
— Матка! Яйка, млека!
— Бяры, каб падавіўся ты! —
кажу...

Лавіў няшчасных курак,
што каршун.

Чаму гэта бабуля ўсё пра страх?
Навошта страх?
Ты — смелы, вольны птах.

— ...Круглая бочка —
ні дна, ні вечка,
ні акна, ні вочка.
Што гэта?
— Яечка.
— Свежанькае. Вып'ем?
Абмачай у соль.
Ціхутка вышлем
бая па сон.
Бабулін голас
ціхі, напеўны.
Унучак скача
вярхом на пеўні
ў сне.

БУЛАНЫ

Дрэмле драўляны скакун каля ложка
атамана, што ў мроях па свеце вандруе
з аўтаматам, які ён знайшоў каля ёлкі.
Добра катацца па росных шырокіх дарогах,
рэзкай чаргой з аўтамата жабак палохаць,
сілу збіраць, пакуль на сапраўдную службу
Радзіма пакліча...

* * *

Па мураве нячутна скачуць конікі,
апрануты аднолькава, як школьнікі,
нібы пружынкі, пстрыкаюць пад неба.
Аленцы аж карціць ім крыкнуць:
— Но-о-о!

— Бабуля Тэкля, раскажы што-небудзь
пра гэтых малюпатых скакуноў.

— Звядзі павекі —
пабачыш ты,
як шые прадзед Юрка хамуты.

Зацяжна пыхкае
пад вус цыгаркаю,
мармыча песню,
сумную, цыганскую,
якую цыганы нібы пачулі,
свае раскошныя бароды чухаюць:
— Ці многа, пане,
з хамутоў заробку?
Ты выйдзі з хаты
глянуць на жаробку.

Хто мяняе,
у таго хамут гуляе.

Ды Юрку абы мена,
абы гандаль.
Нарэшце выменяў —
глянуць ганьба.

Хрыбет, як нож.
Не сесці без сядла.
Бы на канцэрт,
сышлося паўсяла.

— Каб гэта працягнула
пару вёрст,
ёй трэба крапівы
напхаць пад хвост.

Адпасвіцца кабылка,
скура гладка...

Шчасцейка малое —
жарабятка
расло,
нагамі брыкала,
буяніла...
Надзея наша
з лысінкай,
буланае...

Твая матуля
расла паслушкай,
была няхітрай зусім пастушкай:
адпыніць коней за другіх ад збожжа,
дамоў даплесціся
сама не можа...

Падвёўшы спрытна пад бераг рэчкі,
на спіну ўсцерабілася
жарэбчыку,
як п'яўка,

учапілася за грыву —
у хмары конь рвануўся
з-пад абрыву.

Не кожны і адважны
рызыкне
выбрыкваць на гарачым
скакуне.

Як размахнецца грывай жарабок,
скаціўся ў пожню коннік,
бы клубок.
Скакун памчаўся,
зваліўшы ношку...
Дзяўчына стукнулася,
звіхнула ножку,
два дні ляжала пластом у ложку.

Хіба ж улетку надоўга зляжаш?
На трэці дзень паклыпала на пашу
— і нічагуткі са мной не сталася.
Паправілася — ізноў каталася.
Аб'ездзіла каня
ў маленстве маці.

Такі быў ладны,
буланай масці!
У грывах косы,
раўчак на спінцы.
Імчыць што вецер,
раптоўна спыніцца
нібы ўкапаны,
з вялікай рызыкі.
Толькі ходзяць па скуры дрыжыкі.
Не трэба пугі, навошта лейцы...
Трушком, як з грузам, наўскач улегцы.
Пайшоў ён на вайну —
У партызаны.
Дамоў дарогі не забыў Буланы.

У роднай хаты-пушчы на парозе
наш коннік на засаду напароўся,
свінцом гасцей
няпрошаных прыняў,
сам паспадзяваўся на каня,
яму даверыў, непрытомны,
долю.

Буланы хлопца
прывёз дадому.
Абодва ў ранах —
і конь і хлопец.

Мая дачушка хусціну схопіць!
Драўляны тупель
набасанож,
праз гурбы,
праз Нёман —
у пушчу, у ноч...

Павезлі хлопца на падводзе рана.
Буланы
дома сканаў ад ранаў.

* * *

Калі забойцы
гналі свет да скону,
краіну нашу на кавалкі рвалі,
трывогу білі капытамі коні
і коннікі дзяцінства ратавалі.

Крывёй плацілі коннікі
пароўну
за хлопчыкаў
на скакунах драўляных
і за маленькіх конікаў зялёных,
што пстрыкаюць
па сонечных палянах.

ВОГНІШЧА

1976

НАСТРОЙ

Ступіла ў чэрвені на звонкі мост,
забыўшы пра свае зямныя справы.
Перабягала з левага на правы.
На драўляным коніку
мяне мой ветрык нёс.

Усё было бадзёра,
свежа, проста:
сады і стрэхі,
вежа, Нёман, прыстань.

Над верхавінамі мігцела кола.
Дзяўчаты, хлопчыкі
каталіся вясёла.
Гайдаўся мост
у такт бяздумным гулям.
Мой настрой лунаў
над лёгкім гулам.

Работа клікала дамоў не з ласкаю.
Я ведала, што мільгане,
як ластаўка,
якую вольты з провада сагналі,
настрой святочны
і знікне недзе.

Але спускаўся на веласіпедзе
да рэчкі сын
і промнямі сігналіў.

ЖАНОЧАЕ

Хіба я не сучасная жанчына?
А вось маёй адсталасці прычына —
прыёмны мой пакой,
мая дзяржава —
кухня,
дзе пры цяпельцы
ў дзежцы
цеста пухне.

Я дзейнасць пачынаю на світанні.
Дарэчы,
філасофскія пытанні:
ці траціць нервы на дзяцей
і мужа,—
не ўзнікнуць,
покуль накарміць іх мушу.

Сяброўкамі лічу
сястру і маму.
Сяброўкі па вучобе
выйшлі замуж,
прапалі хто куды,
звілі ўжо дзесьці
свае гняздзечкі:
каханы, кухня,
дзеці...

Рашучыя паходы ў магазіны.
Краёчкам вуха
лаўлю навіны —
падзеі свету
суадносна лёсу
маіх уладароў звонкагалосых.

Хваробы злыя
шчэрацца па свеце.

З бяссілля
сэрца абальецца сумам,
што плён палёў,
і рук маіх,
і думак
не ўвесь на тое,
каб не хварэлі дзеці.

На свет з'явілася карміць
і песціць.
Напружаны заўсёды
зрок і слых.
У самы радасны,
у самы горкі міг
узніме голас:
— Мама, дай паесці!

КРЫЛЫ ЧАКАННЯ

З'яўляецца твой вобраз,
як стыхія.

Якое шчасце —
іншыя глухія,
не чуюць,
як грымяць ва мне разрады
твайго маўчання,
любві і здрады.

Не чуюць,
як звініць ва мне ціхутка
усмешка, голас,
напамінак, чутка,
як вее ветрык у глушы пяшчоты
ад вольных рухаў
тваёй істоты.

Ты выступаеш незалежна ў часе.
Ты сам сабой,
але якое шчасце,
што ў горадзе,
на даляглядзе,
побач
працуеш, думаеш,
не спіш за поўнач.

Твой рытм ва мне
куе,
сціскае скроні.

Якія цёплыя ў надзеі промні!
Якія лёгкія ў чакання
крылы!

Ды злева, у грудзях,
узлёту згуба:
малая птушка
клюе балюча дзюбай,
пяе тугу без голасу,
без крыку.

ШЭРЫЯ СОНЦЫ

В. Я. Жуку, хірургу

На струнах нерваў другія гралі.
Тваё прызванне — слязіну сцерці.
Штодзённа ходзіш па вострай грані,
па зыбкай грані жыцця і смерці.

Стаіш над прорвай на ломкай кладцы,
дзе птушаняці прыткнуць нагу.
Умацаванне — тонкі кетгут.
Змагаюцца пільныя пальцы.

Хоць боль і плач, смага і голад,
і ныюць раны на змораным целе,
а зловіць слых твой ранішні голас —
абросіць вусны крапля надзеі.

У белым пекле, засмяглым, сонным,
адкуль на свет без пакуты нельга,
узыдуць вочы,
два шэрыя сонцы,
цяплейшыя, чым тое, што ў небе.

ГРЫША ГАРНАВЫХ

Абрысаваны на шэрым граніце
профіль палітрука.

На скрыжаванні Нёмна
і вуліцы яго імя,
крок ступіў за мост —
яго назаўжды рака.
Галоўны крок,
апошні левы бок.

Чырвоную траву
прымяў.

...Прыходжу да цябе,
Грыша Гарнавых.
Прыходжу ад некаменных,— жывых.
Ціха ўздымаюся на шэрыя сходкі.
У гэтым годзе
мы з табою аднагодкі.

Бачу зноў у пыле пясчаны гасцінец.
Вы ехалі доўга.
Машын не ўмела лічыць.

Вы мне прывезлі
бясплатную школу —
жаданы гасцінец.
Лекара — басаногасць,
баязлівасць лячыць.

Калацілася ад несвядомасці,
мокрая была шчака.
Мама з другога боку
крычала:
— Пад колы не лезь,
пачакай!

...На тваім скрыжаванні
грукат машын да дня.
Навошта салдату з граніту
каменная цішыня?
Цешыць каменнае вока
стваральная праца.

На тваім скрыжаванні,
Грыша Гарнавых,
твая праўда,
якую нёс па гасцінцах адчужанасці
на еднасці мост
да рашучага кроку,
да апошняга бою.

Разгарачыўся,
падняўся на поўны рост —
закрыў ад кулі
сяброўства працоўных сабою.

Грыша Гарнавых,
хто мае права зайздросціць табе?
У трыццаць шэсць
тратуары і травы
таптаць ахвота.

Ды ўзяты з боем
адказны рубеж.
Да прыходу галоўных сіл
не падвяла цябе рота.

ВОЛЬГА КОРБУТ

Гнуткая
ўзнікне ў прасторы
у дасканалым паўколе,
здзіўлены свет
паўторыць,
як сальта,
імя —
Оля!

Лёд на планеце
крохкі,
усмешкі крывой
ніводнай.

Так зробіць
свае крокі
дзяўчынка ўпартая
з Гродна.

КАЛЫХАНКА ЛЕСУ

Уставай, не спі на досвітку,
санліўчык!
Рагачы, крычы, спявай,
будзі сінічак,
каб не змерзнулі,
склікай у цёплы горад.

Не павінен зжаць з дзесятка
дзевяць голад
за зіму, як вылічыў статыстык.

Уцякай, салодкі сон,
на лес бязлісты.

Хай ён спіць сабе,
калыша болькі веку.
Хай не чуе болю
ўкусаў шэршня-ветру.

Хвоек смольных,
песень ранніх, цішыні
хай не выветрыцца водар!

Лес, засні.

СНЕГ

Закалыхалася —
гуленькі-гушкі!
Сеюць муку
нябачныя мельнікі.

Лётаюць, лётаюць
лёгкія гускі,
белалобыя і гуменнікі.

Хай ім не зведаць
у выраі гора!
Званіце ім, ветры,
ў кляновыя гуслечкі!

Гыля-гыля, родныя гусачкі!
Ваша пер'е
ападае на горад.

НА ДОСВІТКУ

На досвітку ад холаду дрыжыць,
бы кацянятка,
горад мой любы.

Як самаўпэўнена
басуюць трубы!

Разводзяць рукі
мінуўшчыны крыжы.

На старажытным камяні
прысядзь,
неўтаймаваны спадарожнік —
роздум.

Утульна атуліся логам
росным,
як даматканай світкай
Кастуся.

ПАРТРЭТ

Нараджаюцца хлопцы.
Падрастаюць —
і ў войска.
Сірацеюць іх скверы.

...Пані Казлоўска —
каларыт гэтых сквераў,
наіўны і мудры,
у такім элегантным,
хоць паношаным, футры,
у сукенцы мінулага,
пышнага веку —
забягала студэнткай
у бібліятэку.

Як жа наша сучаснасць
да яе пасавала —
да жывога цянёчку
вялікага свету!

Горад кланяўся ёй,
горад так яе ведаў!
...Кудысьці спяшыла
галоўка сівая.

Прывыкаем да твараў,
не толькі да родных.
Прывыкаем да постацяў,
як да рэліквій.

Хлопцы вернуцца з войска.
Міс горада Гродна
перабралася ў іншы,
у самы вялікі...

ЛЕСВІЦА

Салодкае кароткае жыццё.
Вясновае,
як радасцю цвіцём.
Бязлітаснае,
як апалі кветкі.

Старэнькія кабеткі,
ах, какеткі,
каля сівога сябра-
аднагодка
спыніліся на казачных усходках —
усходкі казытаў абцас Баторыя,—
ад замка ў вір
ступалі па якіх,
манерна абапёршыся на кій...
Іх затрымала смешная гісторыя.

Смяецца мудры
вачэй прыжмур.
Прывык да жартаў
спрадвечны мур.

ПАЯСОК

Перасыпаю сонечны пясок,
вучуся простай шчырасці
ў Купалы.
На кросенцах,
дзе гукі не ступалі,
сную, не дыхаючы,
паясок.

РАДАСЦЬ

Ад зялёнай травы адарвалася,
падхоплена хваляю радасці.
Не штурхнулася так, як трэба,
каб на дол не сцягнула
хаціна.
Не падскочыла аж пад неба,
як Церашкова Валянціна.

Чую:
бацька клепле касу
нерытмічна.
Куды яго ўменне
прапала?
Гадочкам пазычыў
па пракосу, па жмені.

Бачу:
маці бяжыць па двары,
не страціла лёгкасць.
У дзяцінстве ад іх дваіх
навучылася лётаць.

Над раллёй
у канцы выраю
падкінулі бацькавы рукі,
на якіх і памочнікі выраслі —
дзедавы ўнукі.

Каля роднай вёскі
мне міла.
Не ўгледзяць далёка
мой след.
Не дазнаецца тлумны свет
таямніцы маіх крылаў.

КРОСНЫ

У раніцы,
у леце,
у прыродзе
сядзела на бярозавай калодзе.

Вакол ад кветак,
ад росаў бела.

Толькі сэрца
істоту грэла.

Не варушыліся, драмалі цені.
Людзі дасыпалі.
Толькі пеўні
выводзілі
свае чатыры ноты.

Нічога не азмрочвала
пагоды
маёй натуры.

Праўда, нейкі птах
гартанна прадвяшчаў
абстрактны страх.

Прарэзаў неба,
растварыўся ў соснах.

Снавала промні
на тумановых кроснах
спрадвечная зямная ткалля —
сонца,
матаючы вясёлкавы сувой
на круглы шар зямны,
нібы навой,

маўкліва, засяроджана,
бясконца.

Разгладжваю сівы сувой
далонькай,
не скамячыць бы
ў вечнасці далёкай,
каб ён нашчадкам не быў каляны.
Пакуль у вочы сонцу
можна глянуць:
пакласці на аснову
свой уток —
сцяжынку палявую,
слоў вiток...

ВЯСКОВАЕ

Адкрыты дзверы
да вясковай справы...

Раса шчыміць у пальцах —
кожны жвавы.

Усе —
ад дзіцянятні і да дзеда —
у полі.
Тут людзей зрадніла лета.

Які спрадвечны цуд!
Вясковы люд —
навідавоку кожны крок
і рух.
Вядома ўсім —
з кім сварышся,
хто друг.

Заблытаўся —
разблытаюць твой жмут.

ПЕРШЫНСТВА

Сінічка я,
але зракуся мерак
заніжаных,
мае высока стропы.

Ды жораў паляцеў
на дзікі бераг
раней мяне,
і ён не збіўся з тропу.

Закрэслю ўзлёт.
Пачну сябе нанова.
Страх адганю
і смех,
даверны, свойскі.

Я адчыніла дзверы
ў хату слова —
на покуці
дзяцюк з той самай вёскі.

ФАЛЬКЛОР

Дзе на месцы палацяў
будуюцца ў спешцы палацы,
заіскрылася песня
расінкай на елчынай лапцы —
скрыпяць мае лапці...

У людзей працавітых
усмешкай
адгавеліся вусны.

Хай палашчаць
далёкую ластаўку
шчырыя вусы,—

то скупую слязінку,
то з яснага неба
гром...

Як сучасна
быць гусляром!

Не прыдумаць
цяплейшага краю
за родную песню.

З ёй маўчу і смяюся,
за яе памру і ўваскрэсну.

У мінулым,
у будучай славе
ў народаў у ласцы —
скрыпяць мае лапці...

НАПАВЕР

Навуку бацькі
вывучыла цвёрда:
— У свет ідзі,
ды самастойна, горда
ступай.

Запомні запаветы роду:
не пазычай
у тыдні недароду.

Не пазычай
у халады і спёку.

Свае магчымасці
трымай на воку.

Памылкі прывядуць цябе
ў адчай —
чужога выхаду не пазычай.

...Я ўсё раблю,
як ты гаворыш,
тата.
Але перад табою вінавата.
Твая ў натуры воля,
непакора.
Цябе ж калісьці
навучыла гора.

Не пазычаю, праўда,
я ў людзей
ні вопраткі,
ні думак,
ні надзей.

Не адчуваю і ў душы нястачы.

Усё, чаго шукаю,
што цярплю,
дало мне чалавецтва
без аддачы.

З людскіх барознаў
тку сваю раллю.

* * *

Намоў сябе
да слабых быць лагоднай.
А тое,
што зрабіць неверагодна,
пачні хутчэй,
выконвай да канца
з упартасцю
апошняга байца.

Намоў,
што вечна быць
на гэтым свеце.
Не бойся,
не дрыжы
да самай смерці.

НАВАЛА

Радні сумная сходка.
Захварэла цётка!

Няма ніякага сродку,
каб вылечыць цётку?

Аплакалі горкія весці.
Гадалі: везці — не везці
ў бальніцу?
Лішка ці цотка?
Памрэ ці выжыве цётка?

Пачалі наракаць на лёс.
Да чаго яе лёс давёў?
Не жыла, гаравала ўдавой.
Не стагнала ніколі — і вось.

Сябе здаровай лічыла.
Дзяцей гадавала, лячыла.
У калгас ірвалася ходка.
Была працавітай цётка.

— Сядзець, сашчапіўшы пальцы,
падвёўшы апошнюю рыску?

Са смерцю трэба змагацца!
Трэба пайсці на рызыку.

Болю яна не баіцца.
Ёсць абласная бальніца.
Трэба хутчэй ратаваць,
не ў труну рыхтаваць.

Натоўп пашумеў, замоўк.
Дзвярам у зубы — замок.

У момант прымчала таксі:
— Спяшайся, дачка, вязі.

Уладкоўвайся на ложку.
Пачынай маўклівую лёжку.

Прыхінула з пакорай галоўку,
а ў думках доіць кароўку.
Рукі без рухаў нямеюць,
як светла, ляжаць не ўмеюць.

— Ды я не хворая, зрэшты!
Пакупалася ў рэчцы.
Пастаяла каля вербаў.
Шкодны вецер падвеяў.

Літасцівая цётка —
высокай напругі частотка.

Як ёй веру ўсяліць у лячэнне,
У папраўку, у палягчэнне?
Агурочкі прынеслі з грады.
Дзе дастаць ёй жывой вады?

Пры сустрэчах цётка гаворыць
пра мучэнні суседак хворых.

У садзе, бальнічным раі,
мужчыны зелле збіралі.
— Дапаможа нам,— кажуць,— лепей,
чым тое, што выдумаў лекар.

Усхліпвалі ў шуме крон.
Тут жа ўсім уліваюць кроў.

Што чужая кроў, то не родная.
Не сагрэе чужая, халодная.

Пярэчыць пачнём дрыготка.
Не чуе пярэчання цётка.
Як умелі мы ў ладкі пляскаць,
ад жыцця весялосць беручы!
Бяды раскрылася пастка —
раўнавагу як зберагчы?

ПАТРЭБА

Дзе ткуць павукі
дываночкі на пожні,
на золкай зямлі,
дзе як сосны згарым,
хай будзе апошняе слова
апошнім,

хай будзе апошняе слова
тваім.

У лесе, дзе ўлетку
ад ягадаў цесна,
над борам,
куды мы адправімся
ў вырай,
хай вырвецца шчыраю
першая песня.

Хай новая песня
без нас
будзе шчырай.

НЕПАЗБЕЖНАСЦЬ

Паслухай,
як маўчаць снапы,
як на былінцы вецер грае,
які на словы луг скупы —
трава маўкліва памірае.

Спакойна прамільгне стагоддзе.
Сусвет абновіцца спакойна.
Чаму бязвольна
і пакорна?
Усё памерана ў прыродзе.

Аблокі — ўнуку.
Дзеду — яма.
Прыроду
не расчуліць лямант.

МАЛЕНСТВА

Нарвём у бульбе
бярэмя лебяды,
каб за гультайства
нас не дакаралі
матулі,

і бяжым па жалуды
пад дуб
і ніжам жалуды ў каралі.

Паказыталі шыю паўгадзіны.
Памроілі аб нечым на сучку.
І парсючку рабому дагадзілі.
І цешымся, што смачна парсючку.

РАЗГОН

Як пачынаецца?
З таго,
што прачынаецца,
акенца ў свет даверу
прачыняецца.

Вецер веку,
як марскі прыліў,
натхненнем чалавека
акрыліў.

Імчыся з распасцёртымі рукамі,
пакуль не выскачыў
на сцежку камень.

АДКАЗНАСЦЬ

Зусім не проста перад людзьмі
словы вяшчаць.
Адказна ставіць не псеўданім —
прозвішча.

Людзі будуюць, аруць,
скародзяць поле.
Людзі заняты,
ім усё роўна
...на першы погляд.

Але, між іншым,
пазбыўшыся спраў,
што баяцца адкладу,
паразважаюць:
кажаш ты праўду?

Ці ты, як газеты пішуць,
народны,
суслу ссаў у лазовай калысцы?

Ці, як пляткарацць,
прышэлец бязродны?
Ці многа з выдумак тваіх карысці?

Прыкінуць: прагноз
прыбытак прынёс
ці ломаны грош?

Паспее вылушчанае табою зерне
ў калоссе адкрыццяў вырасці?

Яны не пярэчаць.
Працуюць лепш або горш.

Залежыць і ад маёй справядлівасці.

ЧАС

Не існуе спрадвечнай істоты.
Пні, кусты праганяе прагрэс
з ручайкоў,
ад крыніц пяшчоты,
з гаёчкаў, з далін
у лес.

Пацішэў бору гоман.
Плытчэе наш Нёман.
Не хлябчы яго,
летняе сонца,
не муціце яго да донца.

Думкі, погляды
зменлівы прыкра.
Іншы вобраз
вазьму сабе ў прыклад.

Ноччу думаць —
бяссільна і кава,
у юнацтве было цікава...

Нават сны свой колер мяняюць.
Як жа хутка
тыдні мінаюць!
Нібы ў казцы,
усё гэтак сталася:
ад маленства
тры ўзлёты да сталасці.

Між дзвюх хат —
працяжнік і кропка.
Накрэслены графік няхітра.
Лёс сплануе таропка.
Час напіша і вытра.

Больш ніякіх цудаў не будзе.
Ад зямлі не чакаю,
ад неба...
Думаю ўпарта аб бунце.
Раблю заўсёды, як трэба.

Ідэал мой нязменны ў жыцці!
Твой агонь і цяпер мяне паліць.
Нешта ты нязвыкла прыціх.
Непрыемна,
калі цябе хваляць?

Як мяняюцца вершы!
Першародны сэнс.
А раней
перачытваеш — верыш:
незнаёмы пісаў пра мяне...

Толькі тая ж рабіна
над бабуляй расце
замест крыжа.

Толькі тая ж рабіна
цётку, маці, мяне
закалыша.

Толькі тая ж хаціна
між жытнёвых аблокаў
і бэзу.

Толькі тая ж краіна
як пакліча, пад кулі палезу...

АД ПРЫРОДЫ

Яшчэ дзіця валтузіцца
ў пялёнках,
у шчырым сэрцы грукае палонка
пачуццяў
да матуліных вачэй.
Штомесячык
струменьчык гарачэй.

Вось чалавек!
У сэрца ўмесціць мора
гарачай ласкі
да зямлі,
дзе мова
не чуе рокату жывога мора,
і навальніцу злосці,
каб нягоду,
што ўносіць завяданне
у прыроду
матулінага краю,
ліўнем змыць.

...Другі ж —
абы сабе гняздзечка звіць.

ПАЦЯПЛЕЮ Ў ПРАМЕННЯХ ЗОРАЎ

Пацяплею ў праменнях зораў,
пад пявучай сасной забарую.
Прагну кроплю жывую з азёраў,
што адкрыў Бялыніцкі-Біруля.

Чаркі, асветлены ветахам,
чарамі напоўнены з верхам,
так глыбока,
навечна маўчаць.
Працінае маўчання пячаць.

Не адвесці воч,
не расстацца.
Словы ў сэнс празрыстыя збяру:
ільняное радно,
Беларусь
і любоў —
таямніца мастацтва.

СРОДАК

Жывучы далёка ад сястры,
захварэўшы крышку,
знемагуся.

Грукаюць у шыбіну вятры,
чулыя, як рукі Беларусі.

Ціха папрашу чужую цётку:
— Адчыніце,
калі ласка, фортку...

Насцеж вокны, дзверы і душу!
Свісту, шэпту,
шчэбету прашу!

Абарвіце шэрых хмараў шторы.
Ніжай, ніжай апусціце зоры!
Я пагрэю каля зор далонькі...

Маці Беларусь,
не кідай донькі!

Тут прысядзь.
Пабудзь са мной даўжэй.

Добра ўжо...
Пачулася дужэй.

ПЛЁН

Такая вясновая
выпала восень.

Здаецца, нядаўна —
дзесяць плюс восем.
Здаецца, учора
згулялі дажынкі.

Вочы яшчэ не замглілі
дажджынкі.

Нявыкруткі ўсе
вырашаюцца проста.
Збіраю плён
на ніве сяброўства.

У сэрцы маім,
да куточка занятым,
зялёным радком
усходзяць зярняты.

ЗАМОВА

Адзвінелі ручаіны
ў сакаўных мурагах.
Адспяваў натхнёныя песні салоўка.

Сіратлівая рачулка
ў абмялелых берагах
хлёкае нясмела...

Толькі слоўка,
як гаючая дажджынка,
вусны абросіць.

Усяго не хапала.
Усяго стала досыць.

Як адужаць, знішчыць
у самой сабе знямогу,
каб нікога не паклікаць
на дапамогу?
Толькі мову.

Каб другія пра мяне:
— Вельмі дужая,— прамовілі.
Пра нясмелую,
слабенькую,
загоеную моваю...

Замоўленую.

* * *

Няма платоў і загародкаў,
няма і зносін
новых сродкаў
між пунктамі
«дабро» і «зло»,—
ёсць саматужнае цягло.

ПРАВЕРКА

Не ведаеш зусім чалавека.
А што, калі якая небяспека?
А ты яго не браў
у суд за сведку,
вы разам не выходзілі ў разведку.
Яго кране людская радасць, боль?
Там хлопчыкі гуляюць у футбол,
дзяўчаткі на пяску малююць класы.
Паназірай —
не трэба многа часу:
ці ён абыдзе асцярожна збоку
дзяцей.
А мяч упаў непадалёку.
Як хлопчыку падкіне пругкі мяч,
як адгукнецца на дзіцячы плач,
лічы, што ён не здольны
на злачынства.
Лічы, што ведаеш яго з дзяцінства.

ГРОМ

Піць даюць з вядзерца градкам.
Курчацца дубкі.

За машынай ці за статкам,
нібы жарабкі,
уздымаюцца гасцінцы
на дыбкі.

Як у пустцы,
сухавей дудзіць на дудцы.
З грушы — дулькі,
з галавы страсае думкі.

Просіць хмараў
у райцэнтра аграном.
Метэаролагаў
кляне ён перуном.

Бабка моліцца паціху
без пракляцця:
— О, збавіцелька калгаснага багацця!
Захіні яго ад засухі рукой.
Смагу нівы і паветра супакой.

Ад змяркання да змяркання
плача каня.
Хоць напоена скацінка,
ды рыкае.

Бор засмяглы,
бор знямоглы так зароў:
— Абудзіся
ў трыдзевятым краі,
гром!

* * *

Ды гэтак чалавека акрыліць,
каб без аглядкі бег
варочаць горы!

Ці ж сэрцу лепш,
як раптам забаліць
ад радасці вялікай,
а не з гора?

ПАСТУХІ

Лавілі вялымі рукамі пужкі,
сны адганялі пастухі, пасту́шкі.
Шчабяталі зранку, як і птушкі.

Каровы прагавітыя на золку
з травой хапалі
ранішнюю зорку.

Тушылі борзда капытамі
лямпачкі,
падключаныя
да кожнай лапачкі
на дубчыку, на былцы, на рамонку...

Пастухі развязвалі гамонку,
што ім паклалі мамы
ў торбы з лустай.

Закусваючы скібай тлустай,
падгарэлай бульбай печанай,
зноў падступалі да загадкі вечнай:
што першародней —
яйка ці курыца?

Хто з хлопчыкаў
шпарчэй са стога скуліцца?

Зямля паскрыпвала
на смольнай восі
ды спраўна чаргавала лета — восень,
струганіся
дарог і лёсаў стружкі...

Даўно ў паветры адстралялі
пужкі.

Павырасталі сейбіты,
шафёры.
Хто ходзіць пеўнем,
хто лапкі ўгору,
хто, як з фальклору
Тодар і Тадора,
папраўдзе дзеліць
лапаць і абору...
Ці многа прыбыло палку птушынага
з дапытлівага племя
пастушынага?

СУМНЕННЕ

З гадамі змрачнеем на светлай зямлі.
Бурчым,
дзяцей сваіх ганім.

Няўжо гэта мы
калісьці змаглі
вясну абуджаць дыханнем?

Абсохла матчына малако на губах.
Над скронямі пыл курыцца.

Хутка пара,
заблудзіўшы ў дубах,
зялёным лістком прыкрыцца.

НЕ ПРОСТА

Як жа спакусна
жыццё абяліць,
выслаць калдобіны
белым сувоем!

Як жа не проста
застацца сабою!

Дзе ж вы, сябры,
калі мне баліць?

РАХУНАК

Пражытаму дзённы рахунак раблю.
Хто мне трапляе на вока?
Людзі, якіх я люблю.
Людзі, якія навокал.

Людзі, якіх абмінаю,
навокал завязлі ў мане.
Сяброў штодзённа мяняюць.
Што ім
змяніць і мяне?

Шчырыя людзі
ўбачыцца рады.
Наспех не ўмеюць
даваць парады.

Іншай шукала ў іх дапамогі?
Сябе прад сабой
не ўнізіла трохі?

Жыццё —
не вандроўка па шчодрым бары.
Бывае,
такія спляце лабірынты!

Чужы пераход
напавер не бяры ты.
Наспех замшэлай сцяны
не буры.

ПРАСТАДУШНАСЦЬ

Драбносткі быцця
мяне гоняць, як крыгу,
сціскаюць і раняць.

Людзі чытаюць,
як простую кнігу,
мой боль, маю радасць.

Што маю наўме,
тое выкажуць губы —
сакрэтаў не маю.

Залішне сур'ёзна
дарослыя гульні
да сэрца прымаю.

Паплачу,
засну,
забуду праз ноч,
дзе ўчора быў
крыўды цянёк.

Даверліва ў вочы
заглядваю зноў,
нібы дзіцянё.

ЗАМКНЁНАСЦЬ

Праясняцца
начныя думкі днём.
Вядзерца перакулена
ўверх дном.

Гаршкі, збанкі
паселі спаць на плоце.

На частаколінцы,
на тонкай ноце,
заснула песня,
звіўшыся ў клубок.

Маладзічок
ёй лашчыць левы бок.

Не знойдзе ў цемры
сэрца суцяшэння.
Падкажа ранак
яснае рашэнне:
каб быць багатай,
гэтак трэба крышку —
адкрыць здзіўлення свет.

Адкрыю кніжку.

АБНАЎЛЕННЕ

Пакоіцца месяца жоўтае кола
над даляглядам,
дзе пуста і гола,

дзе полымя зяпкай,
спалоханай, рыжай,
асеннюю песню барвовую зліжа.

Маркотны ліст на ліпе
апошні
вызвалі,
хай пагуляе па пожні.

Хай будзе ўсё
чыста сабрана.

Усё спачатку ізноў
заўтра рана...

УЗОР ЗАБЫТЫ

Я ведаю
не модную рамантыку:
зашыліцца ў куток,
вучыць граматыку.

У цішыні гадоў
маліцца слову.

Перабіраць цярпліва так
радочкі,
як ткалля ў нічальніцах
«агурочкі» —
узор забыты.

Пачасы — у кошык.

Не выпадковым словам
ткаць аснову.
Напружанай увагі
варты пошук.

ПОЗВА

Ці варта таргавацца з-за драбніц,
што не далічана вясновых год,
не пражыта казачных прыгод,

хай нехта ўладкаваўся лепш,
мы горш,—

галовы схілім
перад векам ніц,
перад маўклівай вечнасцю
без меж,
якой паслужым мы —
ты больш, я менш...

А можа,
і якраз наадварот?

ДАЛЯГЛЯД

Сэрца — капрызнае вока.
Тут перспектыва не тая:
сябра, што едзе далёка,
не меншае,
вырастае.

Як упрыгожваем самі
аблічча знаёмага вырыс.
Здаў ён галоўны экзамен
на праўду.
Паехаў.
Вырас.

Далёка-далёка сёння.
Загрукаў ветрам у сенцы.
Стаіўся ў прыціхлым сэрцы
з бярэмцам гадоў асенніх.

ЗАДУМЛЁНАСЦЬ

Не веру ў непазбежнасць
схемы простай:
знаёмства і любоў,
нянавісць — ростань.

Багаты свет
пачуццяў мае столькі,
што не складзеш
у дзве-чатыры столкі.

Магчыма, я дарэмна клапачуся
у думку аб'яднаць разлад пачуццяў,
няўлоўны рух душы даверыць слову?

Уласнага жыцця
шчаслівую палову
іграла то адажыо, то скерца...

Ці разумею музыку
свайго малога сэрца?

КЛОПАТ

Перакулю падушку,
як прысню цябе.
Думай аб жахах планеты,
аб трывожнай пальбе,
пакутуй за ўсіх калекаў,
лячы свету раны,—
не ўнікнуць маіх лекаў!
Ты зачараваны.

Я табой завалодаю,
не адпушчу.
Думаць будзеш аб тым,
аб чым я захачу:
на золку збудзіць расінка
натхнёнага салаўя.
Запоўніць прорву маўчання
слязінка мая.

Ад самых пакутных думак
дам адпачыць табе...

А ты бажыўся —
не верыш бабулінай варажбе.

* * *

Ці бульбу з прысаку луплю,
ці слухаю бусліны клёкат,
чаму таго найбольш люблю,
хто мне спраўляе большы клопат?

НЕІСТОТНЫЯ ПЫТАННІ

Мільгне цянёк у зорным акне —
наш кароткі побыт.
Хто заўважыць, былі ці не
мы ў часе побач?
Якія вусны ты цалаваў,
вачам маліўся?
Каму ты стому сваю аддаваў,
калі змарыўся?
Якія кветкі ты мне дарыў,
якое бяссонне?
Якое жорсткае слова стварыў,
каб я плакала сёння?

ГРАМЫ ЮНАЦТВА

Натоўп самлелых дрэў
прад навальніцай.

Стагі вяршыць,
на працу наваліцца
рукамі ўзбуджанымі.
Радасць тэмпу, спешкі...

Не зараслі
ў грамы юнацтва сцежкі.

Як шыбануў пярун,
што звер шалёны,—
ствол клёна раскалоў
на роўныя два клёны.

Імгненна з клёна
зляцела крона.
Аздобу гаю
шуганула ў Гаўю.

Скацілася сагрэтая вада
на нас.
Але адзення не шкада
у маладосці,
высушым на сонцы.

Не страшна —
не ведаем пра стронцый...

У ЧЫСТЫМ ПОЛІ

У чыстым полі сняжынкі —
дзяўчынкі босыя —
з хмары на парашуціках
прызямляюцца абы-дзе.

Па беламу шару
коцяцца часу калёсы.

Спіскаецца сэрца —
каханы ідзе.

Бачу не гледзячы,
чую, не слухаючы голас,
прысутнічаю адсутна
з ім, дзе ні ёсць...

Раюся не гаворачы.
Учынкі яго — мая воля.
Вочы яго —
святло маё, маладосць...

НЕ ТЫ

Не, ты мне не чужы
і не далёкі.
Адны ў нас дрэвы,
рэкі і аблокі.
Іх абжываем,
ганарымся імі,
любоў сваю
адным назвалі імем.
Не ты мяне вяртаеш
да вытокаў,
да першароднага
з ігліцай бору,
да недаверлівых
нясмелых крокаў,
дзе зноў не ўмею быць
сама сабою.

ВОСЕНЬ

Сплю спакойна.
Восень у маім спакоі.
Цішыня нячутна
ходзіць па пакоі.

Мой гадзіннік цікае
прыглушаную ноту —
адзіноту, адзіноту,
адзіноту, адзіноту.

У грудзях маіх
гадзіннік
сцішана шчэ болей —
адзіноту, адзіноту,
адзіноту з болем.

На заходзе сонца
я заходжу ў дрэвы.
На руках кляновых
сумна восень дрэмле.

Малявала пэндзлікам
на лістах пражылкі.
Малявала вецер,
лужыны, сцяжынкі.

Колькі колераў, настрояў,
пераходаў, зменаў!

Многа працы ў восені.
У мяне не меней.
Не магу рашыць задачу:
шмат ці не гадзін
чалавек бывае з думкамі
адзін.

Я ДОМА

З вамі я, людзі!
Вецер у коміне
закалыхае, разбудзіць.

Мне ўсё пра вас,
вам усё пра мяне вядома.
Цёмным борам абкружана
шэрае поле —
я дома.

Вольная, як душа.
Лёгкая, як аблокі.
Сумная, як вока вадаёма.

Па пратоптанай сцежцы
ступаюць упэўнена крокі.

Звязана крэўнымі сувязямі
з чалавецтвам —
я дома.

Самай сардэчнай музыкай
са мной хлевушок рохкае.

Вочы глыбокія, затуманеныя —
я пры маме.

Пацяплела ў грудзях
закарузлае, чэрствае, крохкае...

Абняла мяне Беларусь,
запалаліла,
трымае.

ЗЫКІ ЦІШЫНІ

Думка,
што існуе ў гармоніі
з сэрцам,
увасоблена ў слове,
праўдзівым,
як наша прырода,
дзе кожны ставок
напоўнен крынічным сэнсам,
у кожным кутку
істоту чакае прыгода.

Салаўіная радасць
лясной цішыні не разбурыць.
У птушыным бязладдзі
найлепшая зладжанасць хору.

Супакойваю сэрца
вячыстаю музыкай бору.
Са спакоем прымаю
патэнцыяльную буру.

УЗАЕМНАСЦЬ

Калі да згоды не дайшла з сябрамі,
паедзь у пушчу,
дзе птушкі ды звяры.

Істоту зноў па клетачцы збяры,
як некалі настаўнікі сабралі.

Дрыжы, нібы асінка на мяжы.
Здаволься шчодрым
пахучым зборам.

У самым цесным яднанні з борам
да спёкі прычыніся, да імжы.

Ты не пераўтваральнік
і не злодзей.
Даеш магчымасць быць сабой
прыродзе

гады, дзесяцігоддзі,
стагоддзе...

ВЯСНА

Знянацку рэкі скінулі ільды.
Ажно зайшліся дрэвы ад вады.
Кусты дык захліснуліся б,
каб трохі.
Ды, вынырнуўшы з ванны, зацвілі.

Пралескам цесна ў лесе.
А дарогі
звінелі, тупацелі і гулі.

Не шкадавала сонейка пагоды.
Прастора аж свяцілася ў блакіце.

Жыта бралася не ў трубкі, як заўсёды,—
жалейкі пелі з кожнай трубкі ў жыце.

Смяяліся крыніцы.
Ярына
кусцілася на поўнае дыханне.

Жанчыны варты моцнага кахання.
Усе кахання варты, як адна.

СПАЛОХ

Штоночы бегла
да цябе праз бор.
У снах і марах бегла
давідна.

Мне насустрэчу
рукі ты прасцёр.
Між намі стала,
як сцяна, вайна.

Спаткання бор
дашчэнту вораг знішчыў.

Атручаны, знямоглы, абадраны,
па прыску ты паўзеш
праз папялішчы,
галавешкі падаюць на раны.

У шчылінцы сяджу я,
нібы мыш
пад венікам,
пад снежнаю карою.
Не вырасла,
каб ратаваць сястрою.
Як страшна мне глядзець,
як ты гарыш.

Згарэлі нашы скрыжаванні лесу.
Нам паасобку суджана да крэсу.
Усюды холадна,
усюды дрэнна...

Марудна ападаю,
нібы дрэва,
на здзірванелую сухую градку,

дзе град пясчынкай
сончык прыбівае...

Дзіця прыстане:
— Адгадай загадку,
калі сасна чырвонаю бывае?

ПАВЕТРАНЫ ЗАМАК

Замшэлая паветка...
Успомніў даўніну:
з крышталікаў паветра
пабудаваў сцяну.

Ні трэскі, ні цавінкі.
Шматком ад хмаркі вымесці.
Пасцель пушынкай вымасціць.
Назад ні пуцявінкі.

Які каханы шчодры!
Паставіў стол, і вёдры,
і лесвіцу, і клямку,
як у сапраўдным замку.

Машынамі не ляскаў,
кранамі не блямкаў.
Фантазія і ласка —
будматэр'ялы замка.

У шчасці, у бядзе
займай любы паверх.
Каменны ападзе.
Паветраны — навек.

Вандроўнік!
Стань.
Акінь вачмі здаля
абмытыя дажджом
разлогі, тракты.

Суцэльны лапушысты ліст —
зямля
у яркіх крапках
ястрабковай траўкі.

Не ўзважыш вартасці палёў
на вагах.
На іх народ ашчадны,
не скупы.

Перш да яго пранікніся
павагай.
Падэшвы вытры.
На сцяжу ступі...

Паміж кустоў
і шэрых гурбаў
згода.

Знямення,
цішыня,
спакой,
давер.

Нічога гэткага
не прагнула даўней.

Пацешна,
што самой сябе так шкода
было,
пакуль не прарасла
на ўзлеску.

На крыўдзе дробязнай
пастаўлю крэску.

ЗЯЛЁНАЯ ПЕСНЯ

Пераконваю сэрца
ў цудоўнасці свету.

Колькі зялёных адценняў
у сярэдзіне лета:
ад ліповага лісця
да ліповага цвету,

ад кашлатых ялін
да бурштынных кіпцюрыкаў лапак,

ад яркіх ільноў
да аўсоў шызаватых крапак.

...Ад вачэй зялёнага віру
у зялёную процьму жвіру.

РАЗВІТАННЕ

Закрываецца наша лета.
Закрываецца сумная песня.
Закрываецца стрункі бор
доўгай чыстай старонкай дарогі.

Пакацілася ў мора рэчка,
калыхаючы сытую рыбу.
Сосны ўвысь падкінуць на лапках
толькі птушак, хлопчыкаў не.

Музыканты жвавыя ў травах
прадаўжаюць лупіць у літаўры.
Няма натхнення іграць,
як ніхто не пляскае ў ладкі.

З-за ствала баравік цікуе.
Ад каго яму зараз хавацца?
Як няма чаго болей палохацца,
то ці варта вылазіць з глебы?

Пераспела лясное рэха,
асыпаецца, як лушчанцы,
на траву, у мох. Мы паехалі.
Не будзіце, дзікі, наша рэха.

ВОДАР І ШОЛАХ. ЦЫКЛ

КУПАЛЬНІК

1

Усмешка сонца ў лясным зацішку —
купальнік
ап'яніў мяне крышку.

Пах настоены, гаркавы
ўдыхаю.

Не хачу есці стравы,
не хочацца кавы.

Стукоча сэрца, нібы дзяцел.
Марненька
тамілася нядаўна.

Кветка арніка —
цябе назвалі кніжныя мужы.
Адмаладзець душой дапамажы.
Аднаравіць здранцвелых нерваў клеткі.
Ва мне ратуйце пяшчоту,
кветкі!

2

Схмялелая ад паху варвялёў —
так называлі арніку бабулі,
у глыбіні вятроў
чакаю буры,
у шэпце вяршалін
чакаю слоў.

На расахатым дубе,
на суку,
сініцы светла сварацца,
як дзеці.
Магчыма, мне, а можа, іншай дзеўцы
вяшчае вечнасць шчодрае «ку-ку».

Астуджвае трывогі цішыня.
Мае сляды стракатыя, як сойкі.
Прывялая, прыціхнула, як сосны.
Надоўга трачу адчуванне дня.
Ва мне спявае памяці крынічка.
Спякотным быў
мінулы будны дзень.

Як добра ў лесе
думаць пра людзей.

Я знікнула...
Але хіба я знічка?

БАЛЬСАН

Зноў пра бяссмерце паспрабую.
Каб цуг жыцця не разбурыць,
я за Пранцысю, прабабулю,
сустрэну золак у бары.

...Нядзелькай светлаю хадзіла.
Бальсан, сармацкае кадзіла,
казельчыкі, каціну мяту
сушыць закідвала на мату.

Падол андарака каляны,
прапахлы ў кропе і каляндры,
трапаўся, да ўсяго быў падкі —
да лебяды, да злыбяды,—
ніколі не драмалі складкі:
учэпіцца шэсцьдзесят пальцаў —
Адэлька ды пяцёра мальцаў —
мае забытыя дзяды.

...Не прапусціць такой раскошы —
сцяжыну ў бор працерабіць праз росы,
баравік у кошык,
крамяны, шчыры, не згубіць.

Не скінуць з жаўранкаў пасцелі?
Суніцы пад лістом спацелі —
не дасяпяліць ад губ суніцу?

Шчаслівa стомленай згубіцца
жывым сцяблом у збажыне.
Дажджом на край праліцца мне...

Але зублёны серп у рукі.
Спіна звярэджаная.
Мукі.
Бабуля зжала да мяне.

ПАРУШЭНЕЦ

Гібелі з непасільнай працы.
Той выжыве, каму пашэнціць.
Знямогласць давяралі траўцы —
крынічніку ці парушэнцу.

Прыкладвалі прыпарам траўмы,
звярэджанае грэлі цела.
Ізноў махаў сякерай цесля.

Прыроджаная вера ў травы
радзімы,
у яе падножжа,
чаго ніхто змяніць не можа —
ніякі божа!

Цягнуўся дым, куравы, даўкі,
сусветных папялішчаў курава.
Струпы зямлі закрыла мурава
зялёнай посцілкай мураўкі.

КВЕТКІ

Пасыпаў град, як шрот.
Павеяла вайной.
Смерць звоніць ля варот.
Ці ж кветкі тут віной?

Пакуль праменням грэць
раскінуты палетак,
такая праўда кветак:
цвісці і не старэць.

ВЕРАС

Маўклівае лона радзімы —
задумлівы верас.
Вымярзаў і гарэў,
але вырас і пахне...
Яшчэ раз
пакланіся яму,
пакляніся з маленства
на вернасць.
Ён тваё таямніцы не выдасць.
Куды ты слядочкі павернеш?

Падужэў у палях.
Зацесны матулін каптурык.
Пакіруеш свой шлях
да навукі.
Разумны, культурны.

Мо праходзіш на ўласных нагах?
Мо абуеш катурны?

Толькі верасу пальцы
настрояць душы тваёй струны.

ІМХІ

Гармонікаў маўклівыя мяхі
няроўна дыхалі,
і вусны смягнулі.
Так развярэдзілі юнацтва сфагнумы,
зялёныя тарфяныя імхі.

Раскоша на матрацах з паралону?

Цвіце пасцель зязюльчынага лёну.
Імхі радзімы абніму шырока.
Стракоча ў галаве сасны сарока.

А туманы скачаліся ў сувой.
Не пачакалі коні сівай масці.
Адну малую не пускала маці
ў сасоннік.
А цяпер — праз бор самой...

БАРАДУЛЬНІК

Рыгору Барадуліну

Паабяцаў стварыць ружовы лес,
ружовы смешны свет
на схіле лета.

Мінаюць тыдні —
лес зялёны спрэс.
Цвіце шыпшына...
Дзякуй і за гэта.

Наабяцаў ружовых хмарак, ценяў,
сцяжын, [illegible] я паверыла.
Ды годзе.
Вось зараніцы спелы сноп
на ўсходзе
у перавясле светлых летуценняў.

Туман палі пакрые спакваля,
каб закаханым развітацца ўтульненька.

На сонечным сцябле
расце зямля,
ружовая,
што кветка барадульніка.

ЦВІНТАРЭЙ

Так зыркаюць
вачэй маіх звяркі.
Збіў з панталыку,
раздражніў — і цешся.

Як вочны цвет
запаланіў гуркі,
нібы сівец
запаланіў грудкі,
заечым хмелем
апавіта сцежка.

Заечы хмель —
у кніжках пішуць —
вязель.

Ёсць рыфма ў песні:
будзеш ты, мой вязень,
пеленгаваць, як баравое рэха,
мой голас.

А каб вобраз мой насіў
у сэрцы,
не пасохне дзівасіл
па нізкіх берагах
азёр і рэкаў.

Цвіце ў лугах
гаючы цвінтарэй.
Букеты цвінтарэю
назбіраю.

Калі з'яўлюся,
сэрца замірае?

Хай замірае,
аж пакуль да раю.

Пі цвінтарэй,
кахай
і не старэй.

БРА́ТКІ

Кажу сабе:
пастой ты!

Як да жывой істоты,
да здзірванелай градкі.

Два сінія, тры жоўтыя
пялёсткі — кветкі браткі.

Няўжо глядзіць у вочы мне
маё маленства,
не зміргне?

ЗУБР

Ведаеш, аб якім я мару цудзе?
Хачу навучыць цябе верыць
у тое, чаго не будзе.

Мой белавежскі зверу!

Чым мукаць у заапарку
з такою грывай на карку,
лепш здзьмухваць коцікі з вербаў.

Я табе ахоўную світку
з таямнічага слова
на кроснах вясковых вытку.

Павер, не зашкодзіць слота
такому дужаму зверу.

Маё чарадзейнае слова
прытамілася між аеру,

непраходнае, як балота...

ДЗЬМУХАВЕЦ

Нібы сапраўднага страуса шапка!
— Дзедка ці бабка?

Можа, паставіць на бабку —
выйграць страуса шапку?

Найлепей даверыцца дзедку.
Ці шчасце ў адзетку?

СКОЧКІ

Не так у дзяцінстве падскочу.
Звіхну ножку, не сплю ноччу —
сарве мама скочку
з магілкі бабулі,
прыпарыць да болькі —
зноў у галаве гулі.

Скочкі —
продкаў вочкі.
Цвітуць зыбучыя пясочкі.

ПРАЛЕСКІ

Дзе раннія пралескі
грэлі гурбы,
ад сонейка прыжмурваючы веі,
упершыню адважыліся губы...

Магла адважыцца
не даць ім веры?

Мы сталі смелымі
перад людзьмі і ветрам.
Дайшлі да згоды
з птушанём і зверам.

Кахаліся,
любілі да астатку
сусвет
і кожнае цялятка ў статку.

БАКАС

Ногі не слухаюць
побач тваю хаду.
Выпадак штукуе
між намі бяду:
з водаправода
крынічку з драўлянай столі —
штучны смех-вадаспад
без ніякай патолі.

Ледзь заўважыла выйсце
з нервовага граю
у лес,
у якім на прагалцы
спелых суніц назбіраю.

Будуць духмянымі пальцы,
зграбнымі рукі.
Пашчырэю ад працы,
падабрэюць аб людзях думкі.

Свет гармоніі
высню зноў
і на тваю долю ў запас.

...Схаваў у пах багуноў
чатыры яечкі бакас,
нязграбны,
пералётны...
Навокал абшар балотны.

КОНІКІ

На крутым адхоне,
дзе вятрыска граў,
стомленыя коні
між духмяных траў.

Вось адзін зялёны
на маёй далоні
п'е з лістка расу...
Конікаў пасу.

БАРВЕНАК

Вечар смужыць.
Спежачка слізкая.
Зрэнкам-барвенкам
градка паблісквае.

Зоры ў сявеньку
высыпаў месяц.

Будзеш служыць
у варце ля весніц.

Будзеш мне верны,
нібы барвенак,
выдам і венік
двор падмятаць.

Бедненькі невук.
Тонкія нервы?
Будзем, як ніткі,
ў клубочак матаць.

Вельмі ты шпыдкі.

ЖАЎРАНАК

Я не пайшла
палуднаваць дахаты.
Паклала стому
на край прымяты.
З зямлёю абнялася.

Поўдзень ляскаў.
Гудзеў і дыхаў
тэхнікай сялянскай.

Але жаўрук,
як у стагоддзе коней,
сярод дагледжаных шырокіх гоней,
над пульхнай глебай,
між густой травы
сцвярджаў свае музычныя правы.

Калматыя мядзведзі
белых хмар
мне зрэдку ветрык
пуфкалі на твар.
Не заглушала песня цыркуляркі
ні жаваранка,
ні мяне, ні хмаркі.

ПЕРАПЁЛКА

Кліч «піць-палоць»
настойлівы гэткі.
Хмарку за цуглі
вецер вядзе.

Рупныя птушачкі
полюць палеткі.

Свірэпа на полі
расце ды расце.

Вельмі настырная і перапёлка.
Зноў «піць-палоць» —
зноў перапoлка.

ЗБАНОЧАК

Спяжынка простая
да мудрасці народнай
бярэ выток у гарлячку збаночка.

Збанок падключаны
на тонкі провад,
а провад той
у возеры на донцы
заземлены,
                    а возера вадою
напоўнена,

ваду да дна не выпіць,
хоць дзёрзкая з'явілася спакуса
у маладой гарачай галаве.

СУВОЙ

1976—1978

УРАЖАННЕ

Ах, развярэдзілі
ґуслі, жалейкі!
Ад Беларусі знайдзіце мне лекі.

Лекі ад Біскупцаў,
Ведзьмаў і Шчараў.
Лекаў, ратунку
з мінуўшчыны чараў!

Важкасці, сталасці!
Вырвацца, вырасці
ад дабрыні, адкрытасці, шчырасці,

ад захмялення з бядрынцу і мяты,
ад галашэння над стрэшкаю таты.

Ой, праганіце мяне на зары.
Не разглядзела навокал зямлі.

Не зазірнула далёкім у вочы.
Што за характар
здзічэлы, як воўчы?

Што за натура,
што за пакута?

Чым я да шчырага краю
прыкута?

СПАДЧЫНА

Атрымала ў спадчыну на шчасце
прад людзьмі раз'ясненыя дні,
за гасцінцам —
расспяваны насцеж
свет даверны біскупскай радні.

Ці хінулася б душой па-свойску
да цяпла,
што ўгрэў маладзічок,
каб не бегла ў памяці праз вёску
з палатнянай казачкі дзяўчо?

Каб не мучыла аж да аскомы
слова —
ім няпэўнасць загаю...

Каб на повадзе не пасвіў Нёман
рэчачку брыклівую Гаўю...

Каб не прывязала назаўжды
ад любві
сама сябе на повад...
Ці спатрэбіцца нашчадкам споведзь
ранішняй надзеі і жуды?

ТРЫ ВЕРШЫ З СЫНАМ

1. ШЧЫРАСЦЬ

— Мама,
каб пераўтварыцца можна было
напрадвесні,
якою зрабілася б птушкай —
гускаю ці амялушкай?
— Песняй.

— Я пытаюся: птушкай —
вандроўнай або пералётнай,
лясной ці балотнай,
палявою, чаротнай?
— Роднай...

— Аляпкай?
Яна пад вадой і на сушы...
— Ты і без крылцаў дужы.

— Мама, а ўсё-ткі:
птушкі гэтак высока.
Ты жураўліха ці соўка?
— Слоўка.

2. ДАВАЙ ПАМІРЫМСЯ

Я знішчыў незнарок
твае карункі.
Наўмысна не чапаў
тваіх брыжоў.
Не злуй.
Вазьмі сябе, матуля, ў рукі.
Давай мірыцца,
покуль тата не прыйшоў.
Не ўся работа
зроблена да свята?
Пачнём з табой,
дакончыш ты сама.
Давай памірымся,
пакуль не бачыў тата.
Давай памірымся,
пакуль яго няма.
Не шкодныя звяркі —
балбатуны.
Я балбатун,
а ты — гіпапатам.
Прыляж, падушку з воблачка
падам.
Давай памірымся,
пакуль адны...
... А свет падобны
да сухой калоды.
Сякерай працы
на дзве паловы
расшчэплены,
як дровы на запас,
у клеткі складзены,
нейтрон, свінец і атам
запакаваны і нацэлены
на нас...
Давай памірымся,
пакуль не бачыць тата.

3. ДОСВІТКАМ

Яшчэ мы ў салодкай
былі паняверцы,
ты пяткамі ўверх
барабаніў па сэрцы.

Я марыла: вырасце сын
не малы.
Каб крышку ўдыхнулі
адвагі арлы!

...Над болем буслы
разлагоджвалі клёкат.
Бусельнік слаўся
барознамі ўпокат.

Пад босай нагой
выдыгаліся тупка
праз мох баравы
па зацішным бары

шляхі.
Як цяляткі, рыкалі зубры.
Дабро наваколля
ўбірала, як губка.

Гаворка людская цякла,
як вада.

Сынок прастадушны, як мы...
І шкада.

БРАТЫ

Губляюць сілу.
Мала маюць сілы.

Малодшы да старэйшага
у госці
прыходзіць.
Сядуць на краі магілы,
сагрэюцца цяплом
далёкай маладосці.

Са смехам прыгадаюць,
як аднойчы
адзін з іх конна
пераязджаў па ночы
раку, гняды рухавы быў такі —
уздумаў легчы пасярод ракі.

Успамінаюць хваробы, войны, гора,
аб сваіх дзяўчатах не гавораць...
Хвалююцца,
згадаўшы пра выпадак,
як маці іхняя
знячэўку ў студню ўпала,
як выбіралася пакутна,
покуль дзеці
адны салодка спалі на дасвецці.

На бацьку крыўда стоена
дагэтуль.
Дрыготка пераказваюць дуэтам
дзядзькоў імёны...
Усіх не прыгадаць.

Тужліва змоўкнуць:
няхай спакойна спяць...

Забыліся з вачэй слязу абцерці.
Старэйшы словы у шнурок збярэ:
— Пакуль што ўсе яны жывуць
у нашым сэрцы.
Памром —
і памяць аб іх памрэ.

РОД

Наш род
прад тварам эпохі выстаяў.
Не адну абойму
вораг выстраляў —
так многа войнаў
бацькам перажыта.

Наш род
упарта сее ў полі жыта.

ВЫЛІЧАННЕ[1] ПА ТАТУ

— Шчыра іграй
балесную ролю.
Не звар'яцееш ад болю.

— Не магу іграць
у абрадзе бяды —
затапіла
да звычак тутэйшых брады.

Душыць тваё зняменне.
Стыне вячэрняга сонца праменне.
Адмежаваўся ад нас
назаўжды.

Не ўтоліш смагі
глытком вады.

Не глыкнеш паветра,
якога забракла.

Не дала прырода мне брата.
На мужчыне
трымалася доля наша.
Стаміўся.
Сашчаміў рукі.
Нашча...

Радзімка
над правым брывом
не напята.
Абарвалася струнка жылкі.

Замятае снежань сцяжынкі.
Прырода не вінавата.

---

[1] Вылічанне (біскупскае) — прачытанне.

Ці-та-та, лі-та-та, тата.
Ценька цілінькае вецер.

Да калючага буйнага веццяа
гайдае памяць
арэлі гора:
узлёт — правал...
Мой тата — учора.

Зялёныя вочы,
што грэлі, як сонца,
зайшлі,
не ўзыдуць
на ўсходзе сенцаў.

Палаў,
залішне займаўся
погляд —
стухнуў грудочкам
прысаку-поля.

Сны адкрываюць мінулага полаг.
Сны ажыўляюць штоночы,
як сполах.

Выйшаў мой тата,
вандроўнік лясны,
сябра вясны,
у памяць, у сны.

Тата зайшоў
у боль майго сэрца,
у ручаёк,
што абмые шчаку,
і сустракаць з дарогі дачку
раптам не ўзыдзе,
як сонейка,
з сенцаў.

...Ва ўтульным закутку краю
каля маладзенькай бярозкі
жалейка ціша нячутна іграе
працавітай мудрасці вёскі.

...О, свет прасторны, як горад!
Залішне добрай
раблюся з гора.
Люблю, што цвіце,
шчымліва, што вяне.

Усё мае права
на існаванне.
Хто глянуць у сэрца
адкрытую рану
адважыўся,
хто і ў бок мой не глянуў.

Нашто ж гэта тата,
залішне добры,
любоў да свету
на памяць мне дорыць?

Не трэба.
Досыць.
Дазволь падрасці мне.
Цвярозым вокам
праз дым жуды
і цвёрдым крокам
ступаць па радзіме,
з якою злучаешся ты
назаўжды.

Зямля — твая хата,
а месік — браток.
Ля гасцінца мой тата —
дзіравенее грудок.

Выпіў студню надзеі —
гаркоту і смех.
Толькі сена касіў,
чалавека не кляў.

Дзве сякеры гадоў
падкасілі з камля.
Ад прыроды прыняў
нараджэнне і смерць.

СЛЯЗІНА ДАЧКІ

Як сыдзе воблік мой
за колы
твайго ўяўлення пра мяне,
як нехта, ветраны, вясёлы,
даверны позірк праміне,
закруціць кудасай-нязгодай
па гурбах згадак палазы,—
ці абярнуся я нагодай
сляпой гаручае слязы?
На свеце жорсткасці задужа.
Чарсцвее сэрца ад няўдач.
Без наракання!
Кволым душам
у камізэльку не заплач.
Шкадуй спагадных,
балазе
нясцерпна плакаць у радно.
Уваскрасі мяне ў слязе —
слязу ачысціш заадно.
Купалы томік і Хадыкі,
што берагла табе ў пасаг,
драсён згарчэлы,
блёкат дзікі,
якімі прарасла пасля,
слязу бярозавага соку
з прадоння стомленых лясоў...
У іх імя
насі высока
гай беларускіх валасоў!

СЯСТРА

Увішная руплівая пчала —
сястрыца,
што гаючая крыніца.

Як сонейка
пайшло з паўдня хіліцца,
ласкавей да сястры
гарнуцца пачала.

ПТУШКІ

Махне крылом пудліва
смерці ява.
З Місур гасцінцам —
фашыстаў лава.

А цётка Броня
гоніць нас у спрат,
нібы авечак,
па раллі ад хат.

Дзяўбе паўнеба
крывавы птах.

Грук... крыкі... нема...
шквал бомбаў... жах.

Свінцовыя праныры-птушаняты
свіргочуць нудна,
пякуць за пяты.

Мы вязнем па калена
ў пульхнай глебе.
Зямлю глытаюць
вочы, рот і ноздры.

Стаілася на баразне,
бы ў норцы.
Прыкрый ад птушак
шырокім крыллем, неба!

Шпурляе цётка нас
у яму з лёту,
гняздоўем рук
адводзіць кулямёты.

Татахкае адчайна
птушка-сэрца,
на лес заваблівае
ловы смерці.

Абселі птушкі агню яліну —
гарадь, ратуюць нас
жывыя казкі.

Ад яміны,
адкуль капалі гліну,
адпуджвае глінянай птушкай
каскі.

Няма за роднасць
мацнейшай броні.

Ігліцы роем
да цёткі Броні.

САКІШАЎ КОЛЯ

Расстраляны,
у прах ператвораны
Сакішаў Коля.

Русы, каштанавы, чорны
чупрыны тваёй колер?

Быў ты высокі, дужы,
шыракаплечы —
так мне бачылася,
здзічэлай дзяўчынцы,
з печы,
куды загналі мяне
крокі фашыстаў, кленчы.

Ты адкрываў нашы дзверы
шырока і смела.

У прыглушанай грукатам хаце
адразу святлела
ад усмешкі, ад голасу,
ад зіхацення зброі.

Здагадвалася несвядома —
так заходзяць героі.

На вялікай вайне
ў герояў вольныя крокі, замашкі.

Спягваў з печы, пушынку,
хапаў пад апашкі.

Ты б падкінуў пад воблакі,
апусціў бы ў пярыну снягоў.

Каб сустрэць цябе на панадворку,
апрануць не было чаго.

На дзіцячы мой розум
мовіў сур'ёзна:
— Дануся!
Падрасцеш, пакуль страляніна.
Як згледзець, я завіхнуўся
і знайду цябе тут, за комінкам,
на тваім улюбёным месцы.

Не баяцца,
не хлюпаць носам
партызанскай нявестцы.

Прытуляў мяне засарамачаную
да ладункаў сваіх пяшчотна.
Падміргваў старэйшай сястры —
ды гэта цяпер не істотна.

Як мне хацелася
ашчаперыць цябе рукамі надоўга!

Урываўся ў мой страх,
раствараў яго —
і ў суматоху,
у перапалку,
у гром,
на вогненныя скрыжалі,
у цемрыва за акном,
дзе знічкі куляў дрыжалі.

У яве маёй, на печы,
мізэрнай дзяржаве,
ішло адступленне
да стану зацятага жаху
і чаканне, чаканне...

Яно зацягнулася неяк
да канца страляніны вялікай,
да пасівелых веек.

Памяць не захавала
ніводнай жывой рыскі.
Не даюць уяўлення
кінастужкі і абеліскі.

Сняцца хлапечыя твары —
каторы з іх блізкі?

Не паўтарыўся
ні ў явары, ані ў птаху.

Пачуццё засталося —
адаграваеш ад страху
ненадзейнай схованкі —
печы.

Трапеча крылцамі воля.

Расстраляны
з Дакудава Сакішаў Коля.

ПІНКАВІЧЫ

Маладую журбу тваю, Костусь,
што на змеевых воках, аблоках,
на відомцах, пажарніцах, вострых асоках,
касачах і вятроўніках горка настоена,
шылахвосткі, крыжанкі
разгалосяць да Століна...

Духоўныя скарбы без кошту.

Патанулі сляды твае, Костусь,
у Прыпяці, Піне, чортавых воках.
У сэрцах нашчадкаў ясней.

Атрымала юнацтва бунтоўнага пошту:
«Спакойна і павольна,
як у зачараваным сне...»

Прытуляецца Прыпяць да Піны.
Напрасткі праз балота з Пінска
уцякае ад Піны Прыпяць,
каб пасля нагбом яе выпіць.

Карчавальнік, бульдозер-бульдог, кустарэзы,
бароны, плугі, балотныя фрэзы
па куп'і, па карчах,
па рачулках, па лесе.

Але моцна трымаецца нораў Палесся.

Вышываны вясёлкавы ўзор
апранае ўрачыста святам.
Не прыпомніць шарачку, корту.

На адмежніку дуплаватым
выцінае запеўкі азёр
на замоўкласць тваю, Костусь.

ПАЛЕССЕ

На шчочцы жытоў радзімка
сітніку. Радасна грэюся
сітнікам — сумам радзімы,
дзяцінствам радзімы — Палессем.

Смагу любові ўтоліць,
запрытуляе, загладзіць...
Захочацца пешкі адолець
купіну на даляглядзе.

Кругам паважных буслоў
плаваць над прорвай у зыбках
долаў.
У прысмаку слоў,
як журавін на зубках.

ЗЫБКІ

Нашы вёскі пастарэлі.
Дзеўкі ў горадзе.
Сялянкі
зыбкі кінулі на стрэхі —
прыдаліся на буслянкі.

КАЛОДАЧКА

Таргавацца з жыццём
і адчайна рашыцца —
заліхвацка націснуць
на кнопачку тую.

Разгарнуць перад вёскай,
як гармонік, натуру —
набалелую радасць
нагам і задымленым стрэхам...

У зыбучы пясок
ля старога гасцінца
на высокай, на чыстай,
гаючай расінцы
знікнуць рэхам...

Ах, мамачка,
ах, цётачка!
На гармоніку грае Калодачка!

Рэжа польку,
нібы больку
замаўляе.
Мяне хлопцы не бяруць —
замалая.

РЫСКА

Край, перапоўнены
прысмакам працы і ласкі,—
пералескі, суніцы,
калючы ядловец, мох,—
выпіў бы прагны нагбом,
як гаючы бальзам,
каб мог...

Цябе на жалейцы зайгралі
хлопцы-падпаскі.
Спелі ў прытоенай песні
зязюлі, жанчыны...

Тваё паветра
саткалі жаўранкаў крылцы.

Доўгаю дзюбай бусел
на дзёрне-скарынцы
выклепаў лялечныя пагоркі,
лагчыны.

Твае гасцінцы-палотны
ў расе зараніца купала.
Сувой раскруціў на святло навукі
лекар Скарына.

Можа, аблогам пыліўся б
на гарышчы Зямлі,
як старызна,
каб не ўдыхнуў душу
чараўнік тутэйшы Янка Купала.

АШЧАДНАСЦЬ

У маёй біяграфіі
датаў няшмат:
вёсны — кусцікі бэзу
пад вокнамі хат.

Не перажыта
рызыкоўнага паварота.

Не заступіў дарогі
насарог або слонік.

Каб была біяграфіяй
мова народа!
Прыгодамі — кніга:
граматыка, слоўнік!

АДАМ МІЦКЕВІЧ

«Дзяды» чытаю,
нібы адпяваю
вясну, што знікла
ў мураваны горад,

наіўнай вёскай не ўталіўшы голад...
Вярэдзіць сэрца досвіткавы голас
матулі ці Адамавай Марылі.

Яго выгнаннем і мяне марылі...
Яго бяздомнасць — мне ў воку
парушына...

Цялятка ў шкодзе:
— Куды-ы, Гражына!
...Даруйце мне такое панібрацтва,
яно ад любасці, ад сэрца, ад сваяцтва.

...Балоты, непраходнасць, бездарожжа,
тутэйшых ніваў
ільняная світка,
з карэнняў і хлудзін зялёных
кошык,
напоўнены вадой крынічнай,—
Свіцязь!
Дзівосны Нёман, Плужанскі бор,
муры Навакрадка
калышуць боль
Міцкевіча,
нягледзячы на лёт
зямных падзеяў, войнаў і маркот
людскіх,
нягледзячы на рознасць
сястрыных моў,
свіціцца роснасць
даўнейшых вобразаў...

Расінка з дрэў,
што лашчылі яго
шурпатаю карою,
калі спакой свідруюць думкі роем,
тужліва выдыхаю нараспеў:
— Літво!
Ойчызна моя!
Ты естэсь як здрове...

СВАЯЦТВА

А Тадэвуш Касцюшка і Костусь Каліноўскі
з нязломнае косткі —
выраслі на ўзгор'ечках каляных
Марачоўшчыны і Мастаўлянаў,
дзе буяў на касцях касталом,
сеяць роўнасць за славянскім сталом...

А з далочкаў род Кастулін маленькі —
прад магутнымі дрыжалі каленькі,
не паставіў лёс ні разу на калені —
тое ўпартае, відочна, карэнне,—
жаў, касіў, карчаваў — не крані! —
тыя ўчэпістыя, пэўна, карані.

ЧАРАЎНІК

Янку Брылю

Вясной наранку
грэла сонца ярка,
сустрэўся чараўнік тутэйшы
Янка,

у рукі пужку,
пад ногі — шляху стужку,
апырсканую ў шчодрую расу,

паслаў за статкам
мяне, пастушку:
— Пільнуй, не пагубляй...
І я пасу.

Драбнюткай макулінкі
не змарную.
Не дам ні слоўка
на зубы воўку.

Узяўшы за руку,
нібы малую,
вядзе.
І статак не спускае з вока.

БЕЛАЕ ВОЗЕРА

Ніне Мацяш

Асцярогу —
пад колы на брук.
Грэе кола даверлівых рук.

Сяброўкі рука схуднелая
кліча на возера Белае.

Надзея з засмаленым чоўнам
начуе на возеры Чорным.

Завушніцу, вясёлку-воселка,
за прадонне Чорнага возерка
зачапіла,
гукаеш да берага
тых, хто ўладна асвоіў
Белае...

Ад лазінкі святла
летуценняў кругі.
Як знадобіцца плысці
па адным і другім,
навучылася ты, вучоная,—

з Чорнага ў Белае...
з Белага ў Чорнае...

СТРОМА

Пад покрывам цямна
нямы палёт палёў.
Палёг маўкліва лён,
заснула збажына.

Баляць разоры ніў.
Халодных зор,
як прыску.
Збавення не прысніў,
бо не да сну вятрыску.

Сляды, сляды — у свет
прасторы па аўсе.
Усё адкрылі ўсе.
Згубіўся ранні след.

Каля кастра ўначы,
каля жывога ценю,
наіўную, наўчы,
як не ўзляцець у цемру.

СУЦЕХА

Падышлі да азерца,
у якім неймаверная зграя
апалонікаў пасецца,
на дне колькі карасікаў.
Рыбакоў болей.

Кабеты задаволены доляй:
ад вясновага водару —
асалавей!

...І дзюбку прапаласкаў салавей.
На сцяблінах, на кветках —
булькание, свіст.
Салавей — што ні ліст.

Танюткі званок
уліваўся ў спеўную раку.

— Жаўранак! — шапчу.
Пярэчыш:
— Запозна жаўруку!

— Жаўранак!
Хіба ён засне позна ўвечары
пад салаўіныя шчырыя чары?

За чалавекам палюе
атамны апалонік.

Замірае сэрца
ў салаўіным палоне.

ЗЯЛЁНЫ ПТАХ

Зялёны птах
з палоскай жоўтаю
удоўж крыла.

Згубіла страх,
перамагла, перажыла.

Выглядваю штодзень
з акна цябе.
Ужо сядзіць, дзяўбе
крупінкі раннія маіх надзей.

Пад'еў і дзюбу чысціць між галля.
Не страшны вецер, золь.
Затоена любуюся здаля.
Мінае сэрца боль.

Сініцы, амялушкі і гілі
з зялёным птахам ягады дзяўблі.
Аб чым яны чырыкалі ў галлі?

Зялёны птах маю журбу гаіў...

ТОБІК

Сонца з бяздоннай торбы
высыпала лета дары.
З'явіўся бяздомны Тобік
на нашым светлым двары.

Чэрствыя злыя мальцы
адганялі яго з праклёнам.
Употайкі шчырая маці
карміла ўчарашнім булёнам.

Бяздомны, вольны, нічый.
Хто кінуў костку — запомніў.
Грэўся, ныраючы ў промні.
Грэўся трушком уначы.

Служыў першакласнікам з раніцы —
падносіў пад школу ранцы.
Гаўкаў на школьныя дзверы,
сабачыя ведаў манеры.

Мучыла хлопцаў пытанне:
кожны вандроўнік прыстане
пад старасць хоць дзе да жытла,
а ён, паляўнічы сабака,
жыццё за дзічынай прахакаў
і зараз не мае вугла...

ЗГУБА

Здрадзіў таварыш...
А быў —
хоць да болькі
алешкавы ліст маладзенькі...
Не бойкі
і не пусты,
не мякінай напханы...

Горай баліць,
чым як здрадзіць каханы.

Ні абяцанак,
ні клятваў,
ні путаў...

Як маладзік,
растварыўся,
і пуста
стала на светлай прагаліне дня.

Цэбар маўчання
без смольнага дна.

АДГАВОРКА

Хіба мой непапраўны
любіў мяне менш,
чым зіму?

Абштыкеціўся справамі —
важны...

Скамячыў з мяне снежку,
шпурнуў у бязмеж...

Наўздагон са шкадобай:
— У гурбы не ўвязні!

ПАКАЛЕННЕ

...Не бяздумнасць
бацькоў і матуляў віною,
што з'явіліся мы
прад вялікай вайною.

Ад прыгодніцкіх казак
ступок у гісторыю.
Кулі, бомбы і петлі
на нас, крэматорыі...

Хто, аднак, акрыяў —
галодны і босы,—
засявае зямлю,
абжывае нябёсы...

Не баіцца маўчання, цямноцця,
нябыту,
толькі што з таго свету
вярнуўся нібыта.

СУНІЦЫ

Завабілі здзічаць
сунічныя вандроўкі.
Крыклівы бор дзяўчат
і ўсе твае сяброўкі.

Ты шчодрая, як бор.
Сяброўак клічаш:
— Гляньце!
Ды на маёй палянцы
насыпаў нехта зор!

Удзячныя сяброўкі
стракочуць, як сарокі.
Выспелі суніцы —
прапалі таямніцы.

Падскоквалі пад горку
і ногі і збаны.
Матулі на падворку
чакалі, бы з вайны.

Кланяліся бору:
знайшоў нарэшце змору —
мурзатых, нас падмёў
на сметнішча дамоў.

ПАДЛЁТНАЕ

Прабегчыся,
нібы Нёману пара.

Дыхае радзіма.
Уздымаецца пара.

Абуджаецца зялёнае пакаленне.
Парасткам, сцяблом
з нутра зямлі бурэнне.

Чырвона-бурыя каташкі таполі.
Абходзіць грак гаспадарскай ступою
палеткі, раструшчвае камякі глебы,
спрабуе, ці тлуста, на смак,
не грэбуе.

Цёпла душы між птушак, казюлек.
Як дачушку, гукаю ластавачку
пад стрэшку.

Тупаю па звонкім, спеўным арэшку.
Свіцяцца пупкі
з-пад зялёных кашулек.

ГАРОДНЯ

На шлях радзімы несмяротнай
дыхнула жарало байніц.
Ссівелае чало Гародны
ад войн крывавіць і баліць.

Крыло над Нёманавым вірам,
разбег акрыленых людзей.
Чародкамі
                ляцім у вырай,
а ты шторанку маладзей.

ЗМЕСТ

ПРЫПЕК

ЗАПАЛЯНКІ

ДОЛЯ

ВОГНІШЧА

СУВОЙ

Бічэль-Загнетава Д.

67 Браткі: Вершы і паэмы.— Мн.: Маст. літ., 1979.— 240 с., іл.

Вершы і паэмы Дануты Бічэль-Загнетавай усхвалявания і праўдзівыя, поўныя павагі да чалавека працы, да роднай Беларусі, яе светлай будучыні і гераічнага мінулага.

У зборнік увайшло лепшае з напісанага паэтэсай больш чым за дваццаць гадоў творчага жыцця.

$\frac{70403-115}{\text{М } 302(05)-79}$ 99—79

ББК 84 Бел 7

Бел 2

Данута Ивановна Бичель-Загнетова
Бра́тки
Стихи и поэмы
Минск, издательство «Мастацкая літаратура»
На белорусском языке

Рэдактар П. М. Макаль. Мастацкі рэдактар Л. Я. Прагін. Тэхнічны рэдактар З. Г. Сень. Карэктар Л. С. Мануленка.
ІБ № 464

Здадзена ў набор 16.02.79. Падп. да друку 15.06.79. АТ 01179. Фармат 75×90[1]/32. Папера друк. № 1. Гарнітура звычайная новая. Высокі друк. Ум. друк. арк. 9,37. Ул.-выд. арк. 7,05. Тыраж 6000 экз. Зак. 1975. Цана 1 р. 40 к.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта Беларускай ССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220600, Мінск, Паркавая магістраль, 11.

Паліграфічны камбінат імя Я. Коласа Дзяржаўнага камітэта Беларускай ССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.

1 р. 40 к.